

Filozofická fakulta Univerzity Palackého

Překlad anglických větných kondenzorů: Strategie Vladimíra Medka v překladu Harryho Pottera (Bakalářská práce)

Filozofická fakulta Univerzity Palackého

Katedra anglistiky a amerikanistiky

Překlad anglických větných kondenzorů: Strategie Vladimíra Medka v překladu Harryho Pottera

Translation of English non-finite structures

as a means of condensation:

Strategies used by Vladimir Medek

in his translation of Harry Potter

(bakalářská práce)

Autor: Tomáš Dlabaja

Studijní obor: Angličtina se zaměřením na komunitní tlumočení a překlad (maior)
+ Ruská filologie (minor)

Vedoucí práce: Mgr. Jitka Zehnalová, Dr.

Olomouc 2023

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracoval samostatně a uvedl úplný seznam citované a použité literatury.

V Olomouci dne

.....

Poděkování

Děkuji vedoucí mé práce Mgr. Jitce Zehnalové, Dr. za její cenné rady, ochotu a trpělivost. Dále děkuji své rodině za všestrannou podporu.

Seznam použitých zkratk

CT – cílový text

VT – výchozí text

např. – například

srov. – srovnej

aj. – a jiné

mj. – mimo jiné

Obsah

Úvod	8
1 Typologické rozdíly obou jazyků	10
1.1 Typologie jazyků	10
1.2 Nominální a verbální tendence	10
1.3 Dynamičnost	14
1.4 Souvislost mezi typologií, nominálními tendencemi a větnou kondenzací	14
2 Větné kondenzory	17
2.1 Větné kondenzory verbální	18
2.2 Větné kondenzory nominální	18
3 Neurčité slovesné tvary	20
3.1 Participium	20
3.1.1 Participium přítomné	21
3.1.1.1 Participium přítomné ve funkci přechodníku	22
3.1.1.2 Participium přítomné ve funkci doplňku předmětu	24
3.1.1.3 Participium přítomné v atributivní funkci	24
3.1.2 Participium minulé	25
3.1.3 Participium perfekta	26
3.1.4 Participium trpné přítomné	26
3.1.5 Shrnutí	27
3.2 Infinitiv	27
3.2.1 Infinitiv ve funkci předmětu	28
3.2.2 Infinitiv jako doplnění adjektiv	30
3.2.3 Infinitiv ve funkci nominálního větného členu	30
3.2.4 Infinitiv ve funkci adverbia	31
3.2.5 Infinitiv v atributivní funkci	33
3.2.6 Shrnutí	34

3.3	Gerundium	35
3.3.1	Gerundium v podmětu.....	38
3.3.2	Gerundium jako součást slovesné reky.....	40
3.3.3	Gerundium ve funkci příslovečného určení	41
3.3.4	Shrnutí	42
4	Větné kondenzory v kontextu díla	44
5	Metodologie	46
5.1	Vybrané částí	47
6	Analýza	49
6.1	Analýza participia.....	49
6.1.1	Participium přítomné.....	49
6.1.1.1	Participium ve funkci přechodníku	50
6.1.1.2	Participium přítomné ve funkci doplňku předmětu.....	52
6.1.1.3	Participium přítomné v atributivní funkci	52
6.1.1.4	Shrnutí	53
6.1.2	Participium minulé	55
6.1.2.1	Shrnutí	56
6.2	Analýza infinivu	57
6.2.1	Shrnutí	59
6.3	Analýza gerundia	61
6.3.1	Shrnutí	62
6.4	Souhrnné výsledky.....	64
	Závěr.....	65
	Summary	67
	Použitá literatura a zdroje.....	69
	Anotace/Annotation.....	75
	Přílohy	76

Úvod

Tato bakalářská práce se zabývá problematikou překladu anglických větných kondenzorů do češtiny. Do oblasti větných kondenzorů patří neurčité slovesné tvary, které vytváří polovětné konstrukce. Kondenzace věty je vlastní ve větší či menší míře všem přirozeným jazykům. Na některých místech práce, kde je to relevantní, zmiňuji pro širší kontext druhotně v omezené míře poznámky týkající se kromě angličtiny a češtiny i jiných indoevropských jazyků. V angličtině jsou větné kondenzory častým jevem, což souvisí s jazykovou typologií (Knittlová, 2000, s. 94). V anglickém jazyce převažují tendence nominální, zatímco v češtině tendence verbální. Čeština má v porovnání s angličtinou větší sklon k užívání plnovýznamových sloves v plném tvaru (ibid., s. 95).

V češtině existují některé protějšky anglických neurčitých tvarů – jde zejména o infinitiv, podstatná jména slovesná, přídavná jména slovesná a přechodníky. Možnost větné kondenzace je v češtině oproti angličtině omezená v závislosti na použitém funkčním stylu. Knittlová píše, že čeština je ve vědeckém a administrativním stylu značně kondenzovanější než v ostatních stylech (2000, s. 148). Přestože i v češtině je možné použít kondenzované konstrukce, doporučuje Knittlová při překladu z angličtiny do češtiny kondenzované konstrukce, krom některých výjimek, rozvádět větami s určitými slovesnými tvary (ibid.).

Tomuto tématu se věnoval v minulosti i jazykovědec Vilém Mathesius, který ve své publikaci píše, že anglické větné kondenzory mohou vyjadřovat celý komplex obsahu, který by byl v češtině vyjádřen zpravidla vedlejšími větami (1975, s. 146). Totéž konstatuje Libuše Dušková, která dále říká, že větné kondenzory mohou nést i rysy příslovečného určení (1994, s. 581).

Výše zmíněné svědčí o tom, že větné kondenzory jsou v angličtině časté, přitom jejich překlad může být do češtiny různorodý. Cílem práce je zjistit, jaké překladatelské strategie se používají pro překlad neurčitých slovesných tvarů ve funkci větných kondenzorů z angličtiny do češtiny v žánru literatury pro mládež a v jakých podílech. Pro analýzu bylo zvoleno dílo *Harry Potter and the Philosopher's Stone*, první díl série o Harry Potterovi, od autorky J. K. Rowlingové a jeho český překlad *Harry Potter a Kámen mudrců* pořízený Vladimírem Medkem.

Základní hypotézou je, že podle teoretických poznatků získávají neurčité slovesné tvary ve funkci větných kondenzorů při převodu do češtiny podobu určitých slovesných tvarů, které se objevují ve vedlejší nebo hlavní větě. Cílem práce je zjistit, jak v reálném textu literárního díla vypadá poměr této základní překladatelské strategie oproti ostatním strategiím a jaké podoby mají tyto ostatní strategie s přihlédnutím na to, do jaké míry se i v češtině dají v literárním textu využít obdoby anglických neurčitých slovesných tvarů ve funkci větných kondenzorů.

Jelikož vycházím z předpokladu, že se poměr výskytu neurčitých slovesných tvarů ve funkci větných kondenzorů v souvislosti s užitým pásmem mění, vyhradil jsem si v zájmu objektivních výsledků pro svou analýzu pouze pásmo vypravěče. U delšího literárního textu se v jeho průběhu způsob vyjadřování mění, proto bude analýza provedena ve vymezeném rozsahu na základě úseků textu ze začátku, půle i konce knihy.

V češtině je próza zpravidla znatelně méně kondenzovaná než v angličtině, proto představuje pro překladatele v rámci překladu větných kondenzorů jistou výzvu – obvykle je překladatel při překladu z angličtiny do češtiny nucen text prodloužit. Součástí mé práce bude vyhodnocení výsledků a jejich slovní, číselná a grafická prezentace. Má práce by mohla posloužit v budoucnu jako pomůcka pro začínající překladatele, která by jim mohla pomoci při výběru překladatelských strategií a řešení.

1 Typologické rozdíly obou jazyků

1.1 Typologie jazyků

Po genealogické stránce se řadí čeština a angličtina do společné indoevropské jazykové skupiny. Vyvinuly se tedy ze společného prajazyka – praindoevropštiny, která vycházela ze stejného typologického prázákladu. Na základě zpětné rekonstrukce praindoevropštiny pomocí komparativní metody dnes víme, že šlo o flektivní jazyk s osmi pády, který rozlišoval tři rody a měl komplexní systém časování sloves. Dodnes v angličtině vidíme pozůstatky tohoto společného základu např. na časování slovesa *být*, které je nepravidelné, nebo na variaci osobních zájmen ve funkci předmětu apod. Navzdory této skutečnosti se však mezi češtinou a angličtinou, podobně jako i mezi jinými indoevropskými jazyky, vyvinuly v důsledku rozdílného dlouholetého vývoje obou jazyků různé typologické odlišnosti. Tyto typologické odlišnosti se projevují jako konkrétní rozdíly mezi systémy obou jazyků.

Po typologické stránce je čeština jazyk syntetický, tedy převládají v něm jednoslovné gramatické tvary. Angličtina je naopak jazyk analytický, tj. převládají víceslovné gramatické tvary. Po typologické stránce lze dále na podobném principu do protikladu stavit češtinu a angličtinu na základě nominálních a verbálních tendencí. Nominální a verbální tendence označují náchylnost daného jazyka vyjadřovat popisovanou skutečnost jmennými nebo slovesnými prostředky. V angličtině převládají tendence nominální, zatímco v češtině tendence verbální (Knittlová, 2000, s. 94–95). Nicméně je třeba typologické vyhranění a tyto tendence vnímat jako spektrum. Neexistuje typologicky čistý jazyk. I v češtině se lze setkat s analytickými a nominálními tendencemi v určitých kontextech a typech textů (ibid., s. 148).

1.2 Nominální a verbální tendence

Konkrétně se verbální tendence vyznačují přítomností plnovýznamového slovesa v určitém tvaru. To je typické pro češtinu. Rozdíl ve verbálním a jmenném vyjadřování mezi češtinou a angličtinou se v anglické syntaxi projevuje tedy tím, že angličtina v mnohem menší míře vyjadřuje děj určitým slovesným tvarem, dává

přednost tvarům nominálním (Mathesius, 2001, s. 64).

Historický vývoj svědčí o tom, že v češtině počet nominálních tendencí klesl, zatímco v angličtině naopak vzrostl. Angličtina vykazovala předpoklady k tomu, aby se v ní rozšířila tendence k nominálnímu vyjadřování (Vachek, 1961, s. 39). Za jeden z hlavních předpokladů nominálních tendencí na úkor slovesného vyjadřování označuje Josef Vachek menší dynamičnost anglického slovesa, viz dále.

Jmenné vyjadřování se realizuje přímo pomocí podstatných jmen, nepřímo pomocí neurčitých slovesných tvarů nebo pomocí verbonominálních spojení – Josef Vachek píše, že sémantické těžiště se posunulo od verba finita k nominálnímu členu predikace v důsledku slabší dynamičnosti anglického verba finita (1955, s. 66). V současné angličtině se častěji než v češtině tedy používají např. zmíněná verbonominální spojení, kde se sémanticky vágní sloveso kombinuje s blíže určujícím podstatným jménem, srov:

*take a seat – posadit se*¹

Tento jev souvisí jak se skutečností, že je angličtina jazyk analytický, tj. tvoří konstrukce víceslovné, tak i s tím, že má větší sklon k nominálním tendencím. K posílení těchto nominálních tendencí v angličtině dopomohl i vliv francouzštiny, která i dnes vykazuje podobné tendence (Vachek, 1961, s. 38), srov.:

prendre part

take part

Podíl francouzštiny na uplatnění nominálních tendencí v anglickém jazyce nicméně nebyl rozhodující. Vliv francouzštiny sice přispěl k tomu, aby se anglická věta stala více kondenzovanou, nicméně procesy, které k tomuto vedly, se začaly rodit ještě ve staré angličtině před tím, než francouzština mohla začít angličtinu výrazněji ovlivňovat. Jinými slovy, vliv francouzštiny tyto již započavší se procesy pouze urychlil (ibid.).

Jak bylo zmíněno, kromě verbonominálních spojení a samotných podstatných

¹ Příklady v práci, které nejsou opatřeny citací, jsou mé vlastní, reflektují zmíněné teoretické poznatky. Příklady doplňuji pro lepší představu daných jevů. Původní zdroje příklady nezmiňují nebo zmiňují jiné.

jmen se na nominálním charakteru angličtiny projevují také neurčité slovesné tvary, které nesou nominální charakter – nevyjadřují osobu, číslo, způsob, ze slovesných kategorií vyjadřují pouze rod.

Mezi anglické neurčité slovesné tvary patří: infinitiv, participium a gerundium (Vachek, 1974, s. 59).

„Od českého systému jmenných tvarů se anglický systém liší tím, že má navíc gerundium a že všechny jeho členy rozlišují tvary přítomné a minulé“ (Dušková, 2009, 8.85)².

Neurčité slovesné tvary se v angličtině používají ve funkci větných kondenzorů, které jsou hlavním předmětem této práce. Jednotlivým prostředkům větné kondenzace se budu podrobněji věnovat v následujících kapitolách.

Není bez zajímavosti, že, jak upozorňuje Jelínek, i napříč slovanskými jazyky, které jsou konvečně považovány za jazyky velmi blízké na mnoha úrovních, existují zásadní rozdíly ve využití větné kondenzace. Oproti češtině více unifikovaný, tvarově neměnný a z hlediska jazykové ekonomie výhodný způsob užití přechodníků, obdobný užití anglického participia v adverbiální funkci, nabízí např. ruština, ve které je dále i užití infinitivu širší, a to sice ve funkci předmětu v místech, kde čeština volí zpravidla vedlejší věty předmětné. Naopak jihoslovanské jazyky kondenzují nejméně (Jelínek, 1968, s. 395). Ve frekvenci uplatnění větné kondenzace stojí čeština jako západoslovanský jazyk mezi ruštinou a jihoslovanskými jazyky uprostřed (ibid.).

V otázce rozšíření funkčního využití větné kondenzace se zdá být důležitý konkrétní vývoj konkrétního jazyka v dané jazykové komunitě (Vachek, 1955, s. 76). I stará čeština využívala z pohledu jazykové úspornosti výhodné prostředky větné kondenzace, jmenovitě přechodníky, ty se ale v soudobé češtině používají jen zřídka.

Tyto tendence k jazykové kompresi mají kromě syntaktické oblasti přesah i do dalších plánů jazyka – do textové a pragmatické lingvistiky (Tárnyiková, 2007, s.

² Současně s tištěnou verzí mluvnice Duškové cituji v textu bakalářské práce i její elektronickou verzi, se kterou jsem pracoval také. Odkazy k online zdrojům budu pro lepší čtenářský komfort přidávat do poznámek pod čarou. Dostupné z: <https://mluvniceanglictiny.cz/8.85>

162). Nominální vyjadřování v angličtině se opírá o realitu jako o jeden komplexní děj, k němuž se vážou další potenciální děje jako okolnosti – vyjadřuje děje celistvě (Poláčková, 1988, s. 21), naopak čeština vyjadřuje děje za pomoci verba finita jako řetězec událostí. To vede k větší frekvenci hlavních/vedlejších vět a s tím spojenému explicitnějšímu vyjádření poměru mezi ději (Hladký, 1991, s. 71), srov.:

Being thirsty, we stopped to buy some beer.

Protože jsme měli žízeň, zastavili jsme a koupili si pivo.

1.3 Dynamičnost

V širším pojetí dynamičnost znamená hnací sílu rozvíjející komunikaci, na které se podílejí nositelé výpovědní dynamičnosti (Uhlířová, Svoboda, heslo: VÝPOVĚDNÍ DYNAMIČNOST, 2017)³. Za nejvíce dynamickou část promluvy lze označit sloveso pro jeho schopnost vyjadřovat gramatické kategorie, odkazovat na činnost, aktivitu nebo přechodné stavy (Quirk et al., 1985, s. 74). V protikladu ke slovesu lze stavět substantiva, která tuto dynamičnost postrádají. Substantiva lze považovat za odkazy na věci stálé, neměnné, ať už jsou abstraktní nebo konkrétní (ibid.). Mezi těmito protipóly existuje spektrum dynamičnosti ostatních slovních druhů, u kterých se dynamičnost variuje mezi těmito hranicemi. Míra dynamičnosti slova se nicméně nezakládá přímočaře na užitém slovním druhu. Svou roli hraje i sémantika, slovesná podstatná jména, ku příkladu slovo *dělání*, a jejich protějšky v anglickém textu, zde gerundium, vykazují větší dynamičnost než jejich ekvivalentní neverbální substantiva (Vachek, 1980, s. 109), srov. *dělání* a *práce*.

V užším pojetí dynamičnost slovesa poukazuje na slovesné třídy. Na základě sémantiky lze anglická slovesa klasifikovat na slovesa dynamická a nedynamická. Dynamická slovesa vyjadřují děje nebo procesy, které lze přímo pozorovat (*do*, *play*), zatímco nedynamická vyjadřují stavy, situace či vztahy, které trvají po delší dobu nebo zahrnují smyslové vnímání (*know*, *want*, *have*, *belong*, *see*, *hear*). Některá slovesa patří k oběma třídám – např. *think* (Dušková, 2009, 8.72)⁴.

Nedynamická slovesa nelze v angličtině použít pro tvoření přítomného času průběhového, který přijímá tvar *ing-ový*. *Ing-ový* tvar u těchto sloves ovšem lze použít pro účely větné kondenzace (viz kapitoly *participium* a *gerundium*).

1.4 Souvislost mezi typologií, nominálními tendencemi a větnou kondenzací

V souladu s výše popsaným lze konstatovat, že v důsledku rozdílného jazykového vývoje je obliba větných kondenzorů v angličtině oproti češtině výrazně vyšší. To

³ Dostupné z: https://www.czechency.org/slovník/VÝPOVĚDNÍ_DYNAMIČNOST

⁴ Dostupné z: <https://mluvniceanglictiny.cz/8.72>

dokazují i srovnání českých odborných a beletristických textů s jejich anglickými překladovými protějšky (Vachek, 1955, s. 76).

Josef Vachek dochází ke stanovisku, že vznik preference větné kondenzace je závislý na dvou hlavních faktorech – na jazykové typologii a dynamice slovesa. Se slabou dynamikou anglického slovesa souvisí větší nominální tendence (Hladký, 1961, s. 105–116). Josef Vachek píše: „Je patrně jistá závislost mezi syntetičností gramatické stavby, malou oblibou kondensátorů a značnou dějovou dynamičností verba finita, a naopak mezi analytičností gramatické stavby, velkou oblibou kondensátorů a utlumenou dějovostí finitního tvaru“ (1955, s. 76).

Podle něj ovšem nelze tyto závislosti vnímat mechanicky, tj. v jednotlivých jazycích jde v mnohých případech o složitější spojitosti, na které je třeba se dívat s přihlédnutím k specifické situaci příslušné jazykové soustavy (ibid.).

Anglické verbum finitum vyjadřuje méně gramatických kategorií, než je tomu v češtině, podle Vachka existuje tedy předpoklad, že pozornost posluchače bude více upoutána větným kondenzorem než určitým slovesem (1955, s. 72).

Počet prostředků větné kondenzace se napříč jazyky může různit a měnit. Angličtina má oproti češtině navíc gerundium, které se objevuje v angličtině na konci 14. století jako samostatná gramatická kategorie, naopak v češtině se žádný nový kondenzor neprosadil (Vachek, 1961, s. 39). Ba v češtině došlo i k úbytku prostředků větné kondenzace. Jmenovitě došlo k postupné ztrátě užití přechodníku a také trpného příčestí přítomného, jak uvádí Slovník afixů, který dále zmiňuje, že stará čeština přejala toto tzv. m-ové příčestí v omezené míře ze staroslovenštiny (Šimandl, heslo: 577/1097, 2018)⁵.

Ke ztrátě infinitivu došlo např. v bulharštině nebo současné řečtině. V těchto jazycích se užívá místo infinitivu opisných konstrukcí. V některých dialektech srbštiny, která infinitiv má, se tento princip upřednostňuje také, což v současnosti vede k postupné ztrátě užití infinitivu i v srbštině (Grosu, 1989, s. 170)⁶. Ve všech třech případech jde o jazyky s bohatým slovesným systémem.

⁵ Dostupné z: <http://www.slovníkafixu.cz/heslar/-mý>

⁶ Dostupné online z: <http://www.jstor.org/stable/10.13173/medilangrevi.4-5.1989.0169>

Prostředky větné kondenzace je třeba při překladu mezi jazyky nahrazovat těmi prostředky, které v cílovém jazyce existují a jsou pocíťovány jako adekvátní (Knittlová 1990, s. 5).

Na závěr této kapitoly stojí znovu připomenout, že typologie žádného jazyka není stoprocentní. Jako u mnoha jevů, i u typologických tendencí jde pouze o jakési spektrum četnosti daných jevů. To samé platí i pro konkrétní jazykové systémové tendence, které z obecných typologických rysů vyplývají.

2 Větné kondenzory

Slovo kondenzace pochází z latiny a jeho českým ekvivalentem je slovo zhuštění/zahuštění. Používá se v celé řadě kontextů a oborů, zvláště pak v chemii. V kontextu jazyka znamená kondenzace obecně jazykovou kompresi do stručnější podoby. Lingvistický termín kondenzace je příznačný pro českou lingvistiku. Pojem zavedl poprvé lingvista českého původu Vilém Mathesius. Mimo českou lingvistickou scénu se nicméně užívají spojení jiná, např. Quirk et al píše o tzv. jazykové kompresi (1985, s. 995).

Větné kondenzory jsou konstrukce nevětného charakteru, které vystupují v textu jako náhrada za určité slovesné tvary, a to tím, že jsou schopné částečně či úplně vyjádřit dějovost (Hladký, 1961, s. 105–116). Angličtina užívá k vyjádření větných kondenzorů jmenné tvary sloves jako nosiče sekundární predikace, tímto způsobem vzniká kondenzace anglické větné stavby (Dušková, 2009, 15)⁷. Větné kondenzory jsou prostředky jazykové komprese, které mohou vyjadřovat celý komplex obsahu, v angličtině větné kondenzory vyjadřují obsah, který by čeština vyjádřila vedlejšími větami (Mathesius, 1975, s. 146). Z pohledu textové lingvistiky Tárníková popisuje větnou strukturu angličtiny jako hutnou, tj. zkondenzovanou pomocí větných kondenzorů, zatímco větnou strukturu češtiny popisuje jako rozvleklou (Tárníková, 2007, s. 161). Připomíná nicméně, že v jistých případech se můžeme setkat s hutnou strukturou i v češtině (ibid.).

K neurčitým slovesným tvarům píše: „Sloveso v určitém tvaru, které bylo zredukováno na tvar neurčitý (např. infinitiv, gerundium nebo participium) má omezenou schopnost vyjadřovat gramatické kategorie a sémantické vztahy, jeho funkce byla degradována na funkci zprostředkovatele pozadí promluvy textu“ (ibid., s. 162).

Na základě širě pojetí lze vydělit větné kondenzory nominální a kondenzory verbální (Jelínek, heslo: KONDENZACE, 2017)⁸.

⁷ Dostupné z: <https://mluvniceanglictiny.cz/15>

⁸ Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/KONDENZACE>

2.1 Větné kondenzory verbální

Kondenzory verbální jsou již zmíněné prostředky jazykové komprese, které kondenzují větu pomocí neurčitých tvarů slovesa se sekundární predikací – v angličtině: infinitivy, participia a gerundium. V češtině mezi neurčité slovesné tvary patří infinitiv, participia a přechodníky. V češtině je stylově neutrální pouze infinitiv (Jelínek, heslo: KONDENZACE, 2017)⁹.

V soudobé češtině mají přechodníky knižní charakter a již se prakticky nepoužívají. Jejich užití je velmi omezené (Dvořák, 1983, s. 180–192)¹⁰.

2.2 Větné kondenzory nominální

Při širším pojetí lze z větných kondenzorů vydělit ty, které kondenzují větu pomocí vazeb jmenných, předložkových, příslovečných, za pomoci přídavných jmen slovesných, podstatných jmen slovesných a dějových substantiv (Jelínek, heslo: KONDENZACE, 2017)¹¹.

Dušková píše: „Prostředky větné kondenzace se neomezují na jmenné tvary slovesné. V zásadě je sekundární predikace obsažena v každém dějovém substantivu“ (2009, 15)¹².

Srov.:

Nemluvte s řidičem, když autobus jede.

Nemluvte za jízdy s řidičem.

(Jelínek, heslo: KONDENZACE, 2017)¹³

K překladu anglických verbálních kondenzorů lze nezdědka užít v českém překladu kondenzorů nominálních, srov.:

Arriving home, we turned the lights on.

Po příjezdu domů jsme rozsvítili.

⁹ Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/KONDENZACE>

¹⁰ Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=6401>

¹¹ Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/KONDENZACE>

¹² Dostupné z: <https://mluvniceanglictiny.cz/15>

¹³ Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/KONDENZACE>

V angličtině je způsob vyjadřování pomocí předložkových vazeb oproti češtině nicméně frekventovanější a přispívá k tvoření verbonominálních spojení (Vachek, 1955, s. 63).

3 Neurčité slovesné tvary

Neurčitý slovesný tvar nevyjadřuje osobu a číslo, nemůže být základem slovesné věty (Karlík, heslo: NEURČITÝ SLOVESNÝ TVAR, 2017)¹⁴. Jejich neurčitost se projevuje tím, že konstrukce s neurčitými slovesnými tvary jsou oproti jejich protějškům v hlavní nebo vedlejší větě méně explicitní. K porozumění je nutný kontext vyvoditelný z hlavní věty, potažmo z verba finita, ke kterému se neurčitý slovesný tvar váže (Huddleston et al., 2002, s. 89).

Při překladu z angličtiny do češtiny se překladatel potýká zejména s převodem infinitivů, gerundií a participií. V rámci této kapitoly se budu věnovat těmto neurčitým slovesným tvarům jednotlivě.

Neurčité slovesné tvary dělí Dušková do tří kategorií: infinitiv, gerundium a participium. Quirk et al. zdůrazňují více formální stránku slovesných tvarů a klasifikují neurčité slovesné tvary na základě jejich tvaru na: infinitiv, ing-ový tvar a ed tvar (1985, s. 992–996). Tato skutečnost vede k nedůslednému rozlišování mezi participiem přítomným a gerundiem, jelikož jde v obou případech o ing-ový tvar. Ve své práci se budu přidržovat dělení podle Duškové.

3.1 Participium

Název *participium* pochází z latiny. V české lingvistické tradici je možné používat také rovnocenný termín *příčestí*. Termín *participium* označuje jmenný tvar slovesa, který zastupuje různé funkce. Participium se v obou jazycích podílí mj. na tvorbě trpného rodu a složených slovesných časů.

Dušková popisuje funkci anglického participia užitého pro účely větné kondenzace na základě jeho syntetické funkce, vyděluje participium v atributivní funkci, ve funkci kondenzoru a ve funkci doplňku předmětu (1994, s. 580–586).

Angličtina má dvě základní formy participia – participium přítomné a participium minulé.

¹⁴ Dostupné z: https://www.czechency.org/slovník/NEURČITÝ_SLOVESNÝ_TVAR

Dušková dělí participium dále na 6 typů:

- a) participium přítomné (sufix *ing*)
- b) participium minulé (sufix *ed* nebo nepravidelně)
- c) participium perfekta prosté (*having* + minulé participium)
- d) participium perfekta průběhové (*having been* + přítomné participium)
- e) participium trpné přítomné (*being* + minulé participium)
- f) participium trpné minulé (*having been* + minulé participium)

(2009, 8.85.3)¹⁵

3.1.1 Participium přítomné

Participium přítomné je tvořeno pomocí sufixu *ing*. Jedná se o stejný formální způsob tvoření jako u gerundia, které na rozdíl od participia plní ve větě funkci substantiva (viz kapitola gerundium). Někteří gramatici upřednostňují před termíny participium přítomné a gerundium termín *ing-ový tvar* (Béřešová, 2016, s. 40)¹⁶. Já mezi participiem přítomným a gerundiem pro jejich rozdílnost v užití budu v práci rozlišovat.

Formální shoda zakončení participia přítomného a gerundia pramení z užití jejich sufixů ve staré angličtině, kde realizace sufixu participia přítomného nebyla jednotná a blíže odpovídala pragermánskému tvaru. Dnešní *ing-ový tvar* participia vzešel z tvaru *-ende* (Harper, heslo: Etymology of *-ing*, 2019)¹⁷. Konkrétní realizace sufixu ve staré angličtině v závislosti na regionu byly: *-ende*, *-ande* a *-inde*, ze které na jihu vzešla varianta *-ing(e)*, která se stala spisovnou (Wardale, 2016, s. 104). Sufix gerundia pochází z jiného základu, a to sice z pragermánského **-unga*, které je např. příbuzné dnešnímu německému *-ung*, které slouží k tvoření podstatných jmen slovesných (Harper, heslo: Etymology of *-ing*, 2019)¹⁸. Formální shodu formy zakončení gerundia a participia přítomného v angličtině lze tedy považovat, podobně jako například u záměny tvaru zakončení infinitivu a supina

¹⁵ Dostupné z: <https://mluvniceanglictiny.cz/8.85.3>

¹⁶ Dostupné z: <https://www.scientific-publications.net/en/article/1001194/>

¹⁷ Dostupné z: <https://www.etymonline.com/word/-ing>

¹⁸ Dostupné z: <https://www.etymonline.com/word/-ing>

v češtině, za bezděčnou. Tvar českého infinitivu je zaměněný tvar supina (Šlosár, 2017)¹⁹. Zvláště přihlédneme-li k tomu, že ve většině ostatních germánských jazyků si ekvivalenty těchto sufixů zachovaly opozici.

3.1.1.1 Participium přítomné ve funkci přechodníku

V angličtině je poměrně časté užití participia přítomného ve funkci větného kondenzoru jako adverbialní polovětné konstrukce.

Dušková píše: „Na rozdíl od větných členů vyjádřených slovními druhy, větné členy vyjádřené jmennými tvary slovesnými obsahují sekundární predikaci, která může často nabýt větné formy, jež bývá vedle jmenného tvaru alternativním prostředkem vyjádření.“ Tyto polovětné konstrukce slouží jako doplněk k podmětu a nezřídka nesou charakter příslovečného určení (Dušková, 1994, s. 583). Tím se formálně shodují s českým přechodníkem.

Dušková píše: „Ing-ové participium má stejný formální systém jako český přechodník. Rozlišuje čas přítomný a minulý, také rod činný a trpný (*asking – žádaje, being asked – jsa žádán, having asked – požádav, having been asked – byv požádan*)“ (ibid.).

V obou jazycích – jak u anglického participia, tak i u českého přechodníku – dochází k vyjádření vzájemnosti dvou časově blízkých či časově shodných dějů (Mathesius, 1975, s. 148). Konatel děje participia (českého přechodníku) se shoduje s podmětem určitého slovesa.

Going home I met my friend.

**Jda domů potkal jsem kamaráda.²⁰*

Když jsem šel domů, potkal jsem kamaráda.

Výjimku mohou tvořit konstrukce, kde konatel děje v participiu je všeobecný činitel (Dušková, 1994, s. 584). V češtině jsou některé analogické přechodníkové konstrukce, které ustrnuly, v ostatních případech využívá čeština sloveso

¹⁹ Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/SUPINUM>

²⁰ U příkladu označeného hvězdičkou hvězdička značí, že jde sice o formálně ekvivalentní příklad, ale v současné češtině zastaralý a nepoužívaný.

v určitém tvaru se všeobecným konatelem děje v podmětu (ibid.).

The choice of method is not a simple matter, considering the many factors involved.

Volba metody není jednoduchá záležitost, uvážíme-li, jak mnoho faktorů je v ní zahrnuto.

(Dušková, 1994, s. 584)

V angličtině jsou participiální vazby běžné u větných modifikátorů, které hodnotí způsob sdělení, např.:

Broadly speaking, the direct method is based on the situational approach.

Zhruba řečeno, přímá metoda je založena na situačním přístupu.

(ibid.)

Tyto případy užití anglického participia jsou vesměs ustálené vazby, jinak mluvíme o tzv. *dangling participiu*, tedy chybně připojeném participiu, u kterého není shoda mezi nevyjádřeným konatelem děje a podmětem (Crystal, 2008, s. 128).

Jak uvádí Dušková, v anglickém odborném textu je pro svou uзуálnost ovšem přípustný (1994, s. 585):

Having established a basis for this theory, the next step is to analyze the structure and properties of the components.

Když jsme pro tuto teorii vytvořili základ, další krok je analyzovat strukturu a vlastnosti složek.

(ibid., s. 586)

Anglické participium přítomné může přecházet v předložky nebo spojky (Dušková, 1994, s. 584). Analogicky přešly i některé české ustrnulé přechodníky k jinému slovnímu druhu (Internetová jazyková příručka, heslo: Přechodníky, 2008–2022)²¹.

Pro explicitnější vyjádření lze alternativně užít při anglickém participiu ve funkci adverbiální polovětné konstrukce spojku podřadnou (Mathesius, 1975, s. 149).

When going home I met my friend.

²¹ Dostupné z: <https://prirucka.ujc.cas.cz/?id=590>

Na rozdíl od českého přechodníku jsou vazby s přítomným participiem v angličtině běžné jak v psaném, tak i v mluveném jazyce (Dušková, 1994, s. 583). Anglické užití participia ve funkci přechodníku vyjadřuje poměry časové, příčinné, podmínkové, průvodních okolností a další (Mathesius, 1975, s. 149), některé z nich české gramatické ekvivalenty ve funkci polovětné konstrukce vyjádřit neumí (ibid.). Totéž konstatuje i Dušková.

Kromě vedlejších vět se při převodu do češtiny tyto konstrukce se sekundární predikací překládají také větami hlavními:

I'm in another hotel, trying to write another film script.

Jsem zase v jiném hotelu a pokouším se napsat další filmový scénář.

(Tárnyiková, 2007, s. 162).

3.1.1.2 Participium přítomné ve funkci doplňku předmětu

V češtině těmto konstrukcím odpovídají vedlejší věty doplňkové se spojkou *jak*, infinitiv, řídicí předložková vazba (Dušková, 1994, s. 586).

I saw his success growing.

Viděl jsem, jak jeho úspěch vzrůstá.

(*ibid.*)

Ve stejné funkci se objevuje i infinitiv, který na rozdíl od participia vyjadřuje děj náhlý (ibid., s. 553).

3.1.1.3 Participium přítomné v atributivní funkci

V širším pojetí větné kondenzace lze participium přítomné užít ve funkci adjektiva, tedy ve funkci atributivní (Biber, 1999, s. 530), kdy nahrazuje skutečnosti, které lze vyjádřit vztažnou větou vedlejší (Dušková, 1994, s. 581), srov.:

*I know the **running** man.*

I know the man who is running.

Ve funkci adjektivní vystupují i konstrukce v postmodifikaci:

The firm building the bridge across the valley

Firma stavící most přes údolí

(ibid.)

Participium ve funkci atributivní často přechází k jinému slovnímu druhu, a to v adjektiva, u kterých lze uplatnit adjektivní stupňování a intenzifikaci (Dušková, 2009, 8.85.3)²²:

the play is very amusing

he seems willing to help

(ibid.)

3.1.2 Participium minulé

Participium minulé je tvořeno tzv. *ed* tvarem, tj. přidáním sufixu *ed*, který slouží i pro tvorbu préterita. U nepravidelných sloves přebírá jejich nepravidelný tvar (např. *seen*, br. *learnt* apod.) Význam participia minulého je zpravidla pasivní, většinou rezultativní, řidší jsou participia minulá s procesuálním a aktivním významem (Dušková, 2009, 8.85.3)²³. Participium minulé vystupuje ve stejných funkcích jako participium přítomné.

Ve funkci přechodníku:

Exhausted by the day's strenuous activities, he stretched himself on the rug in front of the fire.

Vyčerpán celodenní namáhavou činností, natáhl se na koberec před krbem.

(Dušková, 1994, s. 584)

Ve funkci doplňku předmětu:

He didn't want it mentioned.

Nechtěl, aby se o tom mluvilo.

(ibid., s. 587)

²² Dostupné z: <https://mluvniceanglictiny.cz/8.85.3>

²³ Dostupné z: <https://mluvniceanglictiny.cz/8.85.3>

V atributivní funkci:

A stolen car should never be sold.

A car that was stolen should never be sold.

Kromě větné kondenzace se tvary participia přítomného a minulého podílejí na tvorbě složených tvarů slovesných.

„Participium přítomné s pomocným slovesem *be* vytváří průběhovou konjugaci, participium minulé s pomocným slovesem *have/had* perfektum a plusquamperfektum a participium minulé se slovesem *be* tvoří trpný rod.“ (Dušková, 2009, 8.85.3)²⁴

3.1.3 Participium perfekta

Participium perfekta se užívá u dějů minulých s přesahem do relativní přítomnosti. Tvoří se buď pomocí pomocného slova *having* + minulé participium nebo spojení *having been* + přítomné participium, tj. lze ho dále dělit na prosté a průběhové.

Having finished my work, I went to a movie.

**Dokončiv svou práci, odešel jsem do kina.*

Po dokončení práce jsem odešel do kina.

Po tom, co jsem dokončil svou práci, odešel jsem do kina.

3.1.4 Participium trpné přítomné

Jde o typ, který v současné češtině nemá přímý protějšek. Jak zmiňuje Dušková, zpravidla se v překladu nahrazuje vedlejší větou.

He was completely absorbed in the game being played.

Byl zcela zaujat hrou, která se hrála.

(Dušková, 2009, 8.85.3)²⁵

Není však bez zajímavosti, že čeština participium trpné přítomné měla, přejala jej

²⁴ Dostupné z: <https://mluvniceanglictiny.cz/8.85.3>

²⁵ Dostupné z: <https://mluvniceanglictiny.cz/8.85.3>

v omezené míře ze staroslovenštiny (Šimandl, heslo: 577/1097, 2018)²⁶, srov. např. ekvivalent anglického *in the game being played* v ruštině:

v igrajemoj igre (přepsáno z azbuky)

doslova: *v hrajemé hře*

Na rozdíl od anglického participia se používalo v premodifikaci. V češtině se však tento způsob tvoření neprosadil. Pozůstatky tzv. m-ového participia v současné češtině tvoří už jen pár izolovaných adjektiv, např. *známý*, tj. kterého známe (ibid).

3.1.5 Shrnutí

Participium je neurčitý slovesný tvar, který existuje jak v angličtině, tak i v češtině. Tvar anglického participia přítomného se formálně shoduje s tvarem gerundia. Ačkoliv některé gramatiky řadí participium přítomné a gerundium k jedné kategorii tzv. ing-ového tvaru, já ve své práci mezi participiem a gerundiem rozlišuji. Angličtina má dvě základní formy participia – přítomné a minulé. Ty lze ještě dále dělit na základě dalších příznaků. Užití participia přítomného a minulého ve funkci větného kondenzoru je v angličtině časté. Formálně je ke konstrukci anglického participia přítomného ve funkci adverbialní polovětné konstrukce ekvivalentní český přechodník. V řadě případů lze překládat tvarem českého participia. K četným anglickým konstrukcím s participiem však čeština gramatické ekvivalenty ve funkci polovětné konstrukce nemá.

3.2 Infinitiv

Infinitiv je neslovesný tvar existující jak v angličtině, tak i v češtině. Namísto infinitivu se v praindoevropštině používala verbální substantiva, samotný infinitiv se začal utvářet až v pozdní fázi indoevropštiny jako ustrnulý tvar verbálního substantiva, často ve tvaru dativu nebo akuzativu (Quiles, 2017, s. 253)²⁷. Z těchto vztahů vychází i syntaktické využití současného infinitivu v angličtině a češtině. Samotné tvoření infinitivu je napříč evropskými jazyky poměrně různorodé. Češ-

²⁶ Dostupné z: <http://www.slovníkafixu.cz/heslar/-mý>

²⁷ Dostupné z: <https://indo-european.info/a-grammar-of-modern-indo-european-third-edition.pdf>

tina pro tvoření infinitivu používá tvar supina *t* (Šlosar, heslo: SUPINUM, 2017)²⁸. Němčina používá sufix *en/n*, románské jazyky podle vzoru latiny používají vesměs sufix podobný latinskému tvaru *re* a angličtina tvoří infinitiv analyticky pomocí částice *to*. Vedle toho angličtina používá i holý infinitiv bez částice po některých slovesech, jsou to nejčastěji slovesa modální, slovesa vnímání nebo jiné jako *help* nebo *let* aj. (Dušková, 2009, 8.85.1)²⁹.

Slovo infinitiv lze přeložit jako neurčitek. Název odráží skutečnost, že jde o tvar slovesa, který nevyjadřuje (neurčuje) řadu gramatických kategorií jako osobu, číslo, způsob a čas. Využití infinitivu je v angličtině širší. Oproti českému infinitivu existuje v angličtině infinitiv minulý, který je složený z pomocného slovesa *have* a minulého participia, navíc má tvary jak prosté, tak i průběhové, stejně jako infinitiv přítomný (ibid.). Z terminologického hlediska nazývá Mathesius anglický minulý infinitiv také i jako infinitiv dokonavý. A v souvislosti se schopností anglického infinitivu vyjádřit průběhovitost připomíná možnost užití českých vidových dubletů (1975, s. 147).

3.2.1 Infinitiv ve funkci předmětu

Předmět je typicky tvořen nominální skupinou, tj. podstatným jménem nebo zájmenem. Vyskytují se však také vazby s infinitivem (Dvořák, heslo: TRANZITIVNÍ SLOVESO, 2017)³⁰. I čeština, i angličtina užívají infinitivu v syntaktické pozici předmětu.

„Četná slovesa se pojí s infinitivním předmětem, jehož struktura závisí na slovesné rekcí.“

(Dušková, 1994, s. 549)

He refused to cooperate.

Odmítl spolupracovat.

(ibid.)

²⁸ Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/SUPINUM>

²⁹ Dostupné z: <https://mluvniceanglictiny.cz/8.85.1>

³⁰ Dostupné z: https://www.czechency.org/slovník/TRANZITIVNÍ_SLOVESO

Některá slovesa mohou tvořit vazbu i s infinitivem, který následuje po nominálním členu

I don't believe him to have behaved like that.

Nevěřím, že by se tak byl choval.

(Mathesius, 1975, s. 150)

Užití infinitivu ve funkci předmětu je obecně v angličtině výrazně frekventovanější, angličtina disponuje daleko širším repertoárem sloves pojících se s infinitivem v pozici předmětu než čeština, která častěji využívá vedlejších vět.

Třeba však zmínit, že vedlejší věty jsou i v angličtině alternativní (a explicitnější) možností vyjádření po některých slovesech (Quirk et al., 1985, s. 995).

I asked to go.

I asked if I could go.

(ibid.)

Jak uvádí Dušková, v angličtině infinitivní předmět alternuje také s gerundiem:

I would prefer to go/going alone.

(Dušková, 1994, s. 550)

Infinitiv může také u ditranzitivních sloves fungovat ve funkci přímého předmětu, který má zpravidla imperativní charakter, např.:

I told him to wait.

Řekl jsem mu, aby počkal.

(ibid., s. 555)

Existují infinitivní konstrukce se slovesy smyslového vnímání (*see, hear, feel*), u kterých se užívá holého infinitivu bez částice *to*. Alternativně lze užít participia přítomného, pokud je třeba vyjádřit děj v jeho průběhu:

I felt his grasp slacken.

Cítil jsem, jak jeho stisk povolil.

(ibid., s. 553)

I felt his grasp slackening.

Cítil jsem, jak jeho stisk povoluje.

(ibid.)

V češtině lze použít infinitiv po některých slovesech vnímání také. Čechová píše, že v české lingvistické tradici, kde se jmenná fráze v akuzativu bez předložky pokládá za přímý předmět, se infinitiv za tímto přímým předmětem pokládá za doplněk (1996, s. 282).

I saw him come.

Viděl jsem ho přijít.

(Dušková, 1994, s. 554)

Alternativním způsobem vyjádření dané vazby je v češtině vedlejší věta doplňková s *jak* (ibid.).

3.2.2 Infinitiv jako doplnění adjektiv

Jak bylo ukázáno na příkladech infinitivu po slovesech, infinitiv rozvíjí sloveso, nicméně může rozvíjet i mnohá adjektiva, ke kterým se řadí i minulé příčestí (Dušková, 1994, s. 559).

Everybody was astonished to see her there.

Všichni byli užaslí, že ji tam viděli.

(ibid.)

3.2.3 Infinitiv ve funkci nominálního větného členu

Jak Dušková píše, infinitiv lze dále uplatnit ve funkci nominálních větných členů, adverbia a adjektiva (1994, s. 542).

U konstrukcí s infinitivem ve funkci podmětu se přísudek nachází ve verbonominální vazbě (ibid.). Tyto věty s anglickým infinitivem lze do češtiny přeložit pomocí českého infinitivu (ibid., s. 543).

To leave so early would be impolite.

Odejít tak brzy by bylo nezdvořilé.

(ibid., s. 542)

Dušková dále zmiňuje, že do češtiny pomocí českého infinitivu ovšem nelze přeložit anglický infinitiv minulý, konstrukcím s anglickým minulým infinitivem odpovídají v češtině vedlejší věty:

It is sufficient for our purpose to have shown that.

Pro náš účel stačí, že (když) jsme ukázali, že ...

(ibid., s. 543)

Vedlejší věty se používají i pro anglické konstrukce s předložkou:

It was too late for them to begin anew.

Bylo příliš pozdě, aby začínali znovu.

(Mathesius, 1975, s. 150)

Mathesius označuje tento způsob tvoření jako příklad rozšířené funkce anglického infinitivu, který není pro češtinu uzuální.

Dušková píše, že ve vymezených případech je překlad do češtiny pomocí podobné konstrukce možný. Dušková zmiňuje případy vět s adjektivy *easy*, *hard*, *pleasant*:

It was easy for him to pass the driving test.

Složit řidičskou zkoušku bylo pro něho snadné.

(1994, s. 545)

3.2.4 Infinitiv ve funkci adverbia

Infinitiv ve funkci adverbia je volnější, protože není součástí slovesné reky, lze jej užít po jakémkoliv slovesu. Nejčastěji se lze setkat s adverbiálním infinitivem ve funkci určení účelu, kterému odpovídá česká vedlejší věta účelová:

He paused to look around.

Zastavil se, aby se rozhlédl.

(Dušková, 1994, s. 561)

Tato funkce může být explicitně vyjádřena pomocí vazeb *so as to* nebo *in order to*, toto explicitní vyjádření, jak zmiňuje Dušková, ovšem není možné u cílového infinitivu po slovesech pohybu a u nepravých účelových vět, např.:

We have avoided one difficulty only to come against another.

Vyhnuhli jsme se jedné obtíž, jen abychom narazili na jinou.

(ibid., s. 562)

Dušková upozorňuje na situace, kdy se u adverbialního infinitivu lze setkat s nejednoznačným konatelem děje, v těchto případech je potřeba se orientovat podle kontextu, srov.:

He phoned me to confirm the date.

a) *Telefonoval mi, aby potvrdil schůzku.*

b) *Telefonoval mi, abych potvrdil schůzku.*

(ibid.)

S adverbialním infinitivem se pojí ustálená slovní spojení nebo fráze adverbialního charakteru, jejichž slovesný charakter je vlivem ustálenosti oslabený, např.:

To begin with

To tell the truth

(ibid.)

Jedna z mála situací, kde čeština může vyjádřit skutečnost neurčitým slovesným tvarem a angličtina nikoliv, je užití infinitivu ve funkci příslovečného určení podmínky, srov.:

Nebýt šťastné náhody, nebyl by nikdy dosáhl svého cíle.

If it hadn't been for a lucky chance, he would never have attained his aim.

(ibid., s. 564)

Pro sevřenější vyjádření se v angličtině uplatňuje princip elipsy, srov.:

If not for a lucky chance, he would never have attained his aim.

Quirk et al. termín kondenzace nepoužívají. Píší o jazykové kompresi, která je pojata šířeji – jejím projevem jsou dále tzv. *verbless clauses*, tj. věty bez slovesného tvaru, u kterých se využívá princip elipsy (Quirk et al., 1985, s. 995–996). K nim lze řadit výše zmíněnou větu.

3.2.5 Infinitiv v atributivní funkci

Stejně jako čeština, i angličtina užívá infinitiv v atributivní funkci, tyto konstrukce lze často přeložit slovo od slova:

Jeho touha dostat se tam byla velmi silná.

His desire to get there was very strong.

(Mathesius, 1975, s. 139)

Mnohé jiné je třeba přeložit do češtiny pomocí vedlejší věty:

He has no library to speak of.

Neměl knihovnu, která by stála za řeč.

(ibid., s. 139–140)

The price to be paid for it was inadequate.

Cena, která se měla zaplatit, nebyla adekvátní.

(ibid.)

V atributivní funkci může být anglický infinitiv i jako součást přísudku po sponových slovesech:

The house is to let.

Dům je k pronajmutí.

(Dušková, 1994, s. 546)

Our task is to describe and to interpret, not to praise or to criticize.

Naším úkolem je popisovat a vykládat, ne chválit či kritizovat.

(ibid.)

Dušková uvádí, že užití infinitivu se sponovým slovesem *be* v modální funkci vyjadřuje záhodnost nebo možnost:

He is not to be trusted.

Nelze mu důvěřovat.

(ibid., s. 547)

Modálnost vyjadřují také infinitivy po adjektivech *likely, sure, certain*, kterým v češtině kromě vět vedlejších odpovídají adverbiální vyjádření (ibid.).

They are sure/certain to come.

Určitě přijdou.

(ibid.).

Podle Šípkové ve smyslu záhadnosti odpovídá často anglické konstrukci česká konstrukce *mít* + infinitiv:

Mají své životy spojovat s jeho?

Are they to join their lives with his?

(Šípková, 1985, s. 119)

Mezi případy, kdy se český a anglický infinitiv chovají analogicky, lze řadit případy infinitivů po slovesech *seem, appear* za podmínky, že sloveso v infinitivu je *být*. Tuto ekvivalence posiluje skutečnost, že v českém zrcadlovém překladu lze v některých případech uplatnit stejný princip elipsy infinitivu jako v angličtině (Dušková, 1994, s. 547):

The deadline seems (to be) feasible.

Termín se zdá (být) splnitelný.

(ibid.)

3.2.6 Shrnutí

Infinitiv je větný kondenzor využívaný jak angličtině, tak i v češtině. V češtině má z vyjmenovaných prostředků jazykové komprese ke stylové neutralitě nejbližší. Přesto má anglický infinitiv nepochybně daleko širší využití. Nicméně existuje významná řada případů, kdy lze infinitiv překládat mezi těmito dvěma jazyky pomocí stejných nebo obdobných infinitivních konstrukcí. V ostatních případech, zejména pokud je užít v originále anglický infinitiv minulý, využívá čeština častěji vedlejší věty, řidčeji adverbia.

3.3 Gerundium

Gerundium lze charakterizovat jako slovesný tvar, který se užívá jako slovesné podstatné jméno. Podobně jako zmíněný infinitiv, i gerundium se vyvinulo ze substantiva, s čímž souvisí jeho využití ve větné stavbě a skutečnost, že může zastupovat stejné funkce jako infinitiv. Lze ho užít obdobně jako infinitiv ve funkci podmětu, předmětu, jmenné části přísudku, příslovečného určení a v atributivní funkci (Dušková, 2009, 15.2)³¹. Gerundium a infinitiv lze v určitých případech navzájem zaměňovat, kdy může i nemusí dojít ke změně významu (ibid.), viz dále.

Formálně se tvoří gerundium pomocí ing-ového tvaru, jde o stejný tvar, jako má participium přítomné (viz kapitola participium).

Starší mluvnice rozlišují mezi gerundiem a přítomným participiem na základě jejich využití, kde přítomné participium řadí ke slovesnému neurčitému tvaru v atributivní a adverbiální funkci, zatímco gerundium popisují jako slovesné podstatné jméno. Pro jejich nejednoznačnost v některých případech v důsledku morfologické podobnosti, kdy se jejich významy navzájem překrývají, novější mluvnice mezi gerundiem a participiem přítomným nerozlišují (Quirk et al., 1985, s. 1290–1293).

Noam Chomsky v souvislosti s možnou nejednoznačností interpretace zmiňuje příklad věty:

Flying planes can be dangerous

Lze přeložit dvěma způsoby na základě pochopení funkce ing-ového tvaru *flying*

- a) *Létání letadlem může být nebezpečné* (gerundium popisující činnost)
- b) *Létající letadla mohou být nebezpečná* (participium v atributivní funkci)

(Chomsky, 1965, s. 21)

³¹ Dostupné z: <https://mluvniceanglictiny.cz/15.2>

Gerundium čeština nemá. Gerundiu v češtině odpovídá slovesné podstatné jméno, jak ale zmiňuje i Dušková i Mathesius, jejich rovnocennost není dokonalá, a to převážně kvůli více verbálnímu charakteru anglického gerundia, v důsledku čehož může anglické gerundium tvořit polovětné konstrukce se sekundární predikací (Dušková, 2009, 15.2)³². Mathesius anglické gerundium srovnává s českým a německým slovesným podstatným jménem, o oslabeném charakteru nominálnosti anglického gerundia podle něj mj. svědčí i skutečnost, že angličtina nevyjadřuje před gerundiem člen (Mathesius, 1975, s. 150), srov. např. německé slovesné podstatné jméno minulé se členem – *das Wahrgenommenwerden* (ibid., s. 148).

(The) having him for an unbidden companion in such a solitary place much increased her nervousness.

To, že jí byl nezvaným společníkem na tak osamělém místě, značně zvýšilo její nervozitu.

(ibid., s. 150)

Anglické gerundium lze však modifikovat pomocí adjektiva nebo zájmena aj., srov.:

Hurried reading of all sorts of books is simply waste of time.

Chvatné čtení všemožných knih je prostě plýtvání časem.

(ibid.)

Jak Dušková zmiňuje, tyto a další verbální a nominální rysy se mohou v konstrukcích gerundia volně kombinovat, srov.:

*our **having** little spending money made things rather difficult for us*

(Dušková, 2009, 8.85.2)³³

V této konstrukci gerundia dané věty lze k nominálním rysům řadit posesivní determinaci a syntaktickou pozici podmětu, zatímco rekcí k rysům verbálním:

*a way of thoroughly **investigating** the matter*

(ibid.)

³² Dostupné z: <https://mluvniceanglictiny.cz/15.2>

³³ Dostupné z: <https://mluvniceanglictiny.cz/8.85.2>

Zde jsou slovesná reky a adverbialní modifikace rysy verbální, za znak nominálnosti lze naopak označit užití předložky před konstrukcí gerundia (ibid.).

Dušková na následujícím příkladu podrobně demonstruje plynulý přechod mezi gerundiem a deverbativním substantivem:

His drawing fascinated me.

Zde *drawing* slouží jako:

- a) výsledek slovesného děje (jeho kresba)
- b) činnost, proces či způsob činnosti (jeho kreslení)
- c) skutečnost slovesného děje (to, že kreslil)

(Dušková, 2009, 15.2)³⁴

V případech a) a b) jde o substantivní konstrukce, v případě a) gerundium slouží jako deverbativní substantivum se všemi substantivními rysy (tj. možnost plurálu, adjektivní modifikace, spojení se členem a možnost genitivní formy s *of*. U případě b) ze substantivních rysů chybí možnost plurálu.

Ing-ový tvar vyjadřující skutečnost slovesného děje uchovává slovesné rysy, tj. slovesnou reky, rozdíly časové a rodové, namísto modifikace adjektivní je zastoupena modifikace adverbialní (ibid.).

Gerundiální konstrukce tvoří všechna slovesa a konstrukce gerundia mohou být stejně jako u infinitivu minulé i pasivní (ibid., 8.85.2)³⁵.

Jak již píše Nesfield, celkově má gerundium čtyři tvary:

	činné	trpné
přítomné	Loving	Being loved
minulé	Having loved	having been loved

(Nesfield, 1908, s. 61)

Čeština slovesné podstatné jméno, které je anglickému gerundiu nejbližší, ani pasivní, ani minulé nemá.

³⁴ Dostupné z: <https://mluvniceanglictiny.cz/15.2>

³⁵ Dostupné z: <https://mluvniceanglictiny.cz/8.85.2>

„Tyto polovětné gerundiální vazby nemají v češtině obdobu. Většinou jim odpovídají věty vedlejší, které jsou často i v angličtině alternativním prostředkem vyjádření.“

(Dušková, 2009, 15.2)³⁶

Díky svému nominálnímu charakteru vykazuje anglické gerundium menší míru obligatornosti v rozlišování času a rodu oproti infinitivu, srov.:

*I remember **seeing** her there.*

*I remember **having seen** her there.*

*The widnows need **cleaning**.*

*The windows need **to be cleaned**.*

The windows need **to clean.*

*Okna potřebují **vyčistit**.*

(Dušková, 2009, 8.85.2)³⁷

3.3.1 Gerundium v podmětu

Podobně jako infinitiv, gerundium lze užít ve funkci podmětu, jejich tendence užítí jsou ale podmíněny pozicí v závislosti na slovese. Jak Dušková zmiňuje, gerundium se nachází typicky ve větě před slovesem, zatímco infinitiv po slovese (Dušková, 2009, 15.21)³⁸.

Doing it is great.

It is great to do it.

To do it is great. – řídké

Dále v závislosti na sémantice a konkrétnosti vyjadřovaného. Infinitiv vyjadřuje především děje abstraktní, gerundium typicky děje konkrétní (ibid.).

Konatel děje může být v těchto konstrukcích vyjádřen formou předmětu nebo posesivní formou, srov.:

³⁶ Dostupné z: <https://mluvniceanglictiny.cz/15.2>

³⁷ Dostupné z: <https://mluvniceanglictiny.cz/8.85.2>

³⁸ Dostupné z: <https://mluvniceanglictiny.cz/15.21>

Not having enough money taught her to economize.

His leaving no address was most inconvenient.

Women's saying things like that revolts me.

(ibid.)

Používá se ovšem i forma neposesivní:

They being my friends makes the matter somewhat awkward.

Women saying things like that revolts me.

(ibid.)

Když podstatné jméno nebo zájmeno předcházející gerundiu není použito v přivlastňovací formě, lze takovou konstrukci pro její charakter označit jako tzv. *fused participle* (ibid.). Užití genitivu nebo nominativu v daných konstrukcích se věnuje kapitola knihy *The Dynamics of Linguistic Variation: Corpus Evidence on English Past and Present*, která na základě korpusové analýzy dochází k závěru, že užití genitivu u těchto vazeb je v současné angličtině málo frekventované, užití genitivu převládá v akademickém psaní. Při výběru mezi genitivní a nominativní formou hraje roli výslovnost, životnost a délka nominálního výrazu (Nevalainen et al., 2008, s. 311).

Dušková zmiňuje další případy gerundia ve funkci podmětu, např. gerundium ve funkci podmětu v extrapozici s anticipačním *it*, např.:

It's dangerous doing things like that.

Je nebezpečné dělat takové věci.

(Dušková, 2009, 15.21)³⁹

Gerundium ve funkci podmětu se může také vyskytovat ve spojení existenciální konstrukce *there is*, které nejčastěji odpovídá česká jednočlenná věta s reflexivním slovesem (ibid.), srov.:

There was skating and tobogganing.

Bruslilo se a sáňkovalo se.

(ibid.)

³⁹ Dostupné z: <https://mluvniceanglictiny.cz/15.21>

Při užití gerundia jako jmenné části přísudku lze kondenzovat větné celky, které by čeština vyjádřila určitým tvarem plnovýznamového slovesa, srov.:

That's asking too much.

Žádáte příliš mnoho.

(ibid.)

3.3.2 Gerundium jako součást slovesné reke

Dušková píše, že gerundium lze spojovat teoreticky s kterýmkoliv slovesem, pokud jeho sémantika připouští spojení s dějovým substantivem, v pozici přímého nebo nepřímého předmětu s předložkovou vazbou, např.:

I suggest gaining permission first.

Navrhuji, abychom nejdříve získali svolení.

(Dušková, 2009, 15.23.1)⁴⁰

Mother always insisted on us having a party at Christmas.

Maminka vždycky naléhala, abychom měli o Vánocích večírek.

(ibid.)

V českém překladu vystupují nejčastěji vedlejší věty. I zde je možnost záměny genitivního tvaru za tvar nominativní, tj. tzv. *fused participle*, přičemž u zájmen lze užít tvar předmětový, srov.:

You may depend upon my / me not mentioning it.

(ibid.)

⁴⁰ Dostupné z: <https://mluvniceanglictiny.cz/15.23.1>

U některých sloves je možné užít jak gerundia, tak i infinitivu bez změny významu, přičemž použití infinitivu je běžné pro americkou angličtinu, srov.:

I like doing / to do that.

U většiny sloves ale dochází k posunu významu, srov.:

I'll try to come early. (snažit se)

Have you ever tried walking on stilts? (zkusit)

(ibid., 15.23.11)⁴¹

Časté je užití gerundia po adjektivu, např.: *fond of, bad/good at, proud of* aj.

(Dušková, 1994, s. 577)

Nelze opomenout funkci gerundia jako substantivního modifikátoru

a) v prepozici, např.: *chewing gum, copying machine* aj.

b) v postmodifikaci po předložce, např.: *chance of, way of, capacity for* aj.

(ibid., s. 577–578)

Dušková ke gerundiu jako substantivního modifikátoru v prepozici píše:

„Gerundiální premodifikace se od participiální liší intonačně a sémanticky. Tvoří s řídicím substantivem jednu intonační jednotku s klesavou křivkou a hlavním přízvukem na prvním členu a vedlejším, popř. druhým hlavním přízvukem na substantivu“ (ibid., s. 577).

3.3.3 Gerundium ve funkci příslovečného určení

Gerundium v této funkci vystupuje pouze po předložce. Časté je užití s předložkou *by* pro vyjádření způsobu, čeština řeší pomocí vedlejší věty, srov.:

By being careful about small sums our savings will grow.

Tím, že jsme opatrní na malé částky, naše úspory rostou.

(ibid., s. 579)

⁴¹ Dostupné z: <https://mluvniceanglictiny.cz/15.23.11>

Jiná užití slouží k určení času, příčiny, výsledku, průvodních okolností aj.

After living for some time at high altitudes the number of these corpuseles is increased.

Když se žije nějaký čas ve velkých výškách, počet těchto krvinek se zvětší.

(ibid., s. 578)

Jak bylo již zmíněno, u gerundia existuje menší obligátnost užití minulého tvaru. Časová informace je v tomto konkrétním případě navíc naznačena již v sémantice předložky *after*, proto lze alternativní konstrukci *after having lived* označit za čistě fakultativní.

He swore at me for being in the way.

Klel, že mu stojím v cestě.

(ibid., s. 579)

She went on without paying the least attention to my remarks.

Pokračovala, aniž by věnovala mým poznámkám nejmenší pozornost.

(ibid.)

Výjimku gerundia bez předložky ve funkci příslovečného určení tvoří konstrukce určení cíle po slovesech pohybu, např.:

She's gone (out) shopping.

(ibid., s. 578)

3.3.4 Shrnutí

Gerundium je svébytná gramatická kategorie, kterou má angličtina oproti češtině navíc. Ač gerundiu formálně odpovídá české slovesné podstatné jméno, nelze pro věcný verbální charakter gerundia přijmout tuto ekvivalenci absolutně. Anglickému gerundiu v češtině nejčastěji odpovídají vedlejší věty, řidčeji infinitiv. Jak již uvádí Vilém Mathesius, gerundium značně přispívá ke kondenzovanosti anglické větné stavby. Gerundium lze i v samotné angličtině nahradit větou s určitým tvarem slovesným, tendenčně však angličtina daleko více tíhne k nominálním prostředkům.

Přestože některé gramatiky angličtiny řadí gerundium a participium pod jednu kategorii, tj. ing-ový tvar, vzhledem k výše popsaným lingvisticko-historickým poznatkům a s přihlédnutím k účelům své práce v kontextu překladu do češtiny jsem se rozhodl, že se budu ve své práci přidržovat strategie dělení gramatik, které mezi gerundiem a participiem rozlišují.

4 Větné kondenzory v kontextu díla

První díl série Harryho Pottera je dobrodružný román laděný do žánru fantasy, jde o prózu pro děti a mládež. Jedná se o funkční styl umělecký.

Dílo v originále obsahuje četné případy větných kondenzorů. Knittlová zmiňuje, že při převádění větných kondenzorů do vět s určitým slovesem stojí český překladatel před problémem – převod kondenzorů na věty pomocí spojovacích výrazů vede k větší kohezi textu, píše: „je otázka, jaký to má dopad na vyznění textu, nepůsobí-li beletristický text zatížený množstvím explicitně uvedených, dodaných kohezních prvků příliš logicky, polopatisticky“ (2000, s. 95). Biber et al. píše, že anglické kondenzované vedlejší příslovečné věty nevyjadřují vztah mezi adverbialním vyjádření a hlavním dějem explicitně a tím jsou v angličtině vhodné pro užití v literární fikci, kde jako vedlejší události k hlavnímu ději vystupují jako doplňující konstrukce (Biber et al, 1999, s. 822).

Oh we can't take credit where it isn't due, protested the man from the mafia, enjoying himself.

(ibid.)

Jde o univerzální princip, který je přítomný i v literatuře jiných jazyků, pokud umožňují tvoření adverbialních polovětných konstrukcí. Knittlová v této souvislosti upozorňuje, že stejné jazykové prostředky mohou mít v různých jazycích různé funkční využití, tyto větné kondenzory v angličtině mají jinou stylistickou hodnotu, než je tomu v češtině u přechodníků (2000, s. 122): „překladatel musí volit vyjadřovací prostředky nikoliv stejné, ale takové, které mají stejnou funkci jako prostředky jazyka výchozího“ (Knittlová, 1990, s. 5).

Čeština je kondenzovaná zejména ve stylu vědeckém a administrativním, v ostatních stylech je kondenzovaná méně (Knittlová, 2000, s. 148).

Lze očekávat, že analýza překladu Vladimíra Medka ukáže, že mnoho anglických větných kondenzorů bylo nahrazeno rozvleklými konstrukcemi s určitým slovesem ve větě hlavní nebo vedlejší. Na druhou stranu z pohledu textové lingvistiky by užití sevřenějšího vyjadřování v kontextu díla mohlo být pro překladatele přitažlivé. Smyslem práce je číselně vyjádřit podíl strategie, která přizpůsobuje větné kondenzory slovesnému vyjadřování v češtině, s přihlédnutím na případy, kdy i

český překladatel užil prostředků větné kondenzace.

5 Metodologie

Má závěrečná práce má charakter teoreticko-empirický. Skládá se ze dvou částí, a sice z teoretické a praktické. Mé pojetí analýzy zkoumá daný jev, tj. větné kondenzory, za pomoci statistických metod analýzy dat, které umožňují exaktní popis výskytu daného jevu v daném útvaru.

Pro analýzu jsem vybral první díl ságy Harryho Pottera. Existence českého překladu umožňuje zrcadlové porovnání anglické a české verze. Jedná se o relativně nenáročnou prózu pro děti, u které existuje předpoklad, že bude v českém překladu méně kondenzovaná než anglický originál a zároveň méně kondenzovaná než český překlad anglických odborných textů, kde převažují jak v angličtině, tak i v češtině tendence nominální (Knittlová, 2000, s. 148).

Možnosti analýzy překladu tohoto díla jsou široké. Cílem této analýzy bude zhodnotit míru kondenzovanosti českého CT oproti VT v próze na příkladu knihy Harryho Pottera, tuto míru číselně vyjádřit a analyzovat použitá překladatelská řešení Vladimíra Medka. Analýza překladatelských řešení se zaměřuje na srovnání toho, jaká řešení použil Vladimír Medek a jaká navrhuje teoretické zdroje, ve kterých se zmiňuje český slovesný způsob vyjadřování, který definují Mathésus (1975, s. 146), Dušková (2009, 15)⁴², Knittlová (2000, s. 94) nebo Tárnyiková (2007, s. 216) jako užití slovesa v určitém tvaru a jeho začlenění do hlavní nebo vedlejší věty, namísto kondenzovaného prostředku.

Jevů, které lze kategorizovat jako větné kondenzory, jsou v knize Harryho Pottera stovky. Analyzovat všechny by v daném rozsahu práce nebylo realistické, provedl jsem tedy výběr pouze těch větných kondenzorů, které nejlépe charakterizují tendence anglické větné kondenzace tak, aby byla zastoupena co největší část větných kondenzorů, které se vyskytují v celém VT, a to z důvodu co nejvyšší statistické významnosti výsledných zobecněných závěrů. Širší pojetí větné kondenzace zahrnuje kromě neurčitých slovesných tvarů také nominální větné členy jako dějová substantiva, které mohou nést příznak sekundární predikace (Dušková, 2009, 15)⁴³. Tyto prostředky větné kondenzace ve VT předmětem mého zkoumání ne-

⁴² Dostupné z: <https://mluvniceanglictiny.cz/15>

⁴³ Dostupné z: <https://mluvniceanglictiny.cz/15>

budou. K analýze jsem si vymezil realizace překladu anglického infinitivu, participia a gerundia ve funkci větných kondenzorů. Vybrány k analýze byly výlučně ty případy anglických neurčitých slovesných tvarů, které plnily funkci větného kondenzoru. Případy, kdy neurčité slovesné tvary nekondenzovaly (neredukovaly) původně nebo alternativně rozvitou větu s určitým slovesem, nebyly do analýzy zahrnuty, jelikož by zkreslily její výsledky – viz jednotlivé kapitoly.

Pro přehlednost jsem se rozhodl pro svou analýzu zvolit formát tabulek, ve kterých bude uveden text v anglickém originálu vlevo a verze překladu Vladimíra Medka vpravo. Pro možnost dohledání celého kontextu je u každého příkladu uvedené číslo stránky v knize. V praktické části budu uvádět příklady, které jsou relevantní. Kompletní analýzu v tabulkách dodávám v přílohách. Tabulky v textu práce mají své vlastní číslování, jelikož některé příkladové vzorky budu podrobněji komentovat.

V závěru analýz jednotlivých neurčitých slovesných tvarů ve funkci větných kondenzorů celkové výsledky přehledně představuji v grafech. Ve výsledcích analýzy eviduji slovesné podstatné jméno i slovesné přídavné jméno pro jejich signifikantní podíl samostatně. V závěru shrnuji výsledky analýzy a přínos této práce.

5.1 Vybrané části

Jelikož neurčité slovesné tvary jako infinitiv, gerundium a participium jsou relativně v anglickém textu frekventované, pro potřeby bakalářské práce by nebylo reálné udělat analýzu celé knihy, proto volím pro svou analýzu metodu 3 x 3, která spočívá v tom, že analyzuji 3 strany ze 3 částí knihy, a to sice 3 strany ze začátku, středu a konce knihy. Postupuji tak, abych zachytil případné změny ve způsobu vyjadřování, protože existuje předpoklad, že u delšího literárního textu se v jeho průběhu způsob vyjadřování mění.

Dále při výběru vzorků vycházím z hypotézy, že užití neurčitých slovesných tvarů bude také záviset na tom, zda je analyzován text v pásmu vypravěče nebo v pásmu postav.

Proto jsem provedl krátkou předběžnou analýzu výskytu neurčitých slovesných tvarů ve vzorcích z pásma vypravěče a pásma postav ve VT knihy.

Tabulka 1: Neurčité slovesné tvary v pásmu vypravěče a v pásmu postav

s. 112	
pásmo vypravěče	pásmo postav
She wrenched open doors and marched along corridors with Harry trotting miserably behind her. Maybe she was taking him to Dumbledore. He thought of Hagrid, expelled but allowed to stay on as gamekeeper. Perhaps he could be Hagrid's assistant. His stomach twisted as he imagined it, watching Ron and the others becoming wizards while he stumped around the grounds, carrying Hagrid's bag.	'Excuse me, Professor Flitwick, could I borrow Wood for a moment?' 'Wood? Was Wood a cane she was going to use on him?' 'Follow me, you two,' 'In here.' 'Out, Peeves!' 'Potter, this is Oliver Wood. Wood – I've found you a Seeker.' 'Are you serious, Professor?' 'Absolutely,' 'The boy's a natural. I've never seen anything like it. Was that your first time on a broomstick, Potter?'

Z půli knihy jsem vybral vzorek pásma vypravěče a pásma postav o stejné délce. V textu pásma vypravěče bylo nalezeno 8 neurčitých slovesných tvarů, zatímco v textu pásma postav byly nalezeny neurčité slovesné tvary pouze 2. Jde o tendenci, která se opakuje napříč celou knihou.

Vzhledem k větší frekvenci neurčitých slovesných tvarů v pásmu vypravěče volím pro svou analýzu pásmo vypravěče. Z neurčitých slovesných tvarů jsem dále oděloval případy, které formálně neplnily funkci větného kondenzoru. Šlo zejména o případy infinitivu po modálním slovese (viz analýza infinitivu), čímž se ještě více zúžil výskyt analyzovatelných tvarů v pásmu postav. Ty jsou z analýzy vyřazeny. U gerundia jsem vyřadil případy, kdy gerundium plnilo funkci premodifikátoru nominální fráze (např. *flying lessons*). Analýzu si nechci kontaminovat jinými druhy/styly textu, jakými jsou dále dopisy, vzkazy nebo jiné graficky oddělené výňatky v textu, proto je z výběru pro analýzu vylučuji.

6 Analýza

6.1 Analýza participia

V analyzovaném VT v definovaném rozsahu byly nalezeny pouze první dva základní typy participia ze šesti, které definuje Dušková, a to sice participium přítomné a participium minulé, které budu řadit dále odděleně.

6.1.1 Participium přítomné

Participium přítomné je neurčitý tvar slovesa hojně používaný v angličtině, jeho výskyt je častější v odborných textech, ale je běžný i pro beletrii a pohádky (Hladký, 1991, s. 71). Participium přítomné se může v textu objevit ve funkci českého přechodníku, tj. v adverbiální funkci, nebo ve funkci adjektiva. Funkce participia závisí na syntaktické pozici vůči okolním členům obsažených ve větě (Dušková, 2009, 8.85.3)⁴⁴. V souladu s předpokladem, že v rámci žánru literatura pro děti a mládež bude apel při překladu pro českého čtenáře kladen na srozumitelnost, nebylo užito k překladu participia přítomného ani jednou přechodníkové konstrukce, jejíž užití je v českém textu stylisticky příznakové.

„Participium na -ing bývá často ve funkci přechodníku a to znamená, že je nemůžeme do češtiny překládat zase přechodníkem, protože v češtině je tento tvar archaický“ (Hladký, 1991, s. 70).

Chápání funkční srozumitelnosti textu kromě uzuálnosti vychází dále z teoretického poznatku, že české verbální vyjadřování, tj. vyjadřování pomocí určitého slovesa, nabízí explicitnější vyjádření. U některých konstrukcí s neurčitým slovesným tvarem je jejich významová průhlednost menší, srov.:

Being ill, John stayed at home.

As he was ill, John stayed at home.

(ibid., s. 71)

⁴⁴ Dostupné z: <https://mluvniceanglictiny.cz/8.85.3>

Vladimir Medek při svém překladu přítomných participií vyhověl českému verbálnímu vyjadřování i v těch případech, kdy bylo možné užít české ekvivalenty neurčitých slovesných tvarů jako slovesné přídavné jméno, viz dále.

Ve VT bylo nalezeno celkem 35 případů participia přítomného ve funkci větného kondenzoru. Přítomnost jednotlivých překladatelských strategií uvádím v procentech, která jsou zaokrouhlena na celé číslo. V analýze uvádím pouze vybrané příklady, celá analýza je dostupná v příloze práce.

6.1.1.1 Participium ve funkci přechodníku

V překladu lze vystopovat opakující se vzorec překladu přítomného participia ve funkci adverbiální fráze, který souhlasí s teoretickými poznatky, kdy se neurčitý tvar v českém překladu mění na tvar určitý, který vystupuje ve větě hlavní nebo vedlejší:

č.	VT	s.	CT	s.
1	He put the receiver back down and troked his moustache, thinking ...	9	Položil sluchátko zpátky, pohladil si knír a uvažoval o tom...	10

Překladatel překládal tímto způsobem na mnoha místech systematicky.

Ve VT se objevil jeden případ užití tzv. absolutní vazby participiální, jehož překlad Dušková charakterizuje jako převod do vět s užitím odpovídajících spojek, které vyjadřují v angličtině participiem implikovaný sémantický vztah mezi dvěma vyjádřenými predikacemi (Dušková, 1994, s. 585):

č.	VT	s.	CT	s.
2	Even Neville scraped through, his good herbology mark making up for his abysmal Potions one.	222	Dokonce i Neville nějak prolezl, poněvadž dobrá známka z bylinkářství vyvážila pohromu, kterou utrpěl z lektvarů	283

Kromě převodu participia na určité sloveso se nicméně i zde v menší míře objevovaly jiné překladatelské strategie, které nutnost užití určitého slovesného tvaru ve větě obcházely při užití nominálních kondenzorů, tj. těch členů, které kondenzují větu pomocí vazeb předložkových, jmenných, příslovečných, za pomoci slovesných přídavných jmen a dějových substantiv (Jelínek, heslo: KONDENZACE,

2017)⁴⁵. Výskyt slovesných přídavných jmen v CT hodnotím pro jejich velkou četnost odděleně:

č.	VT	s.	CT	s.
3	It was on his way back past them, clutching a large doughnut in a bag, that he caught a few words of what they were saying.	9	Když pak kolem nich procházel zpátky, v ruce sáček s velkou koblihou, zachytil několik slov z toho, co právě říkali.	10

Konkrétně lze dále tuto konstrukci interpretovat jako doplněk vyjádřený nominální frází:

„Za doplněk vyjádřený nominální frází se dá pokládat taky konstrukce s akuzativem, který je interpretovatelný jako předmět nevyjádřeného, ale vyjádřitelného přechodníku slovesa mít.“ (Karlík, heslo: DOPLNĚK, 2017)⁴⁶

Zdroj zmiňuje příklad, který se také pojí s vazbou *v ruce*, srov.:

Odešel, v ruce hůlku.

Odešel, maje v ruce hůlku.

(ibid.)

Jde funkčně o případ elipsy přechodníku. Vzhledem k výsledkům analýzy, které svědčí o tom, že překladatelovou strategií překlad pomocí přechodníkových konstrukcí nebyl, řadím tuto překladatelskou strategii k překladu pomocí nominálních kondenzorů. Užití určitého slovesa ve větě hlavní nebo vedlejší by v daném úseku mohlo vést k nadbytečnému a těžkopádnému zdůraznění okolnosti, kterou anglické neurčité slovesné tvary ve funkci větných kondenzorů často vyjadřují, jejich úkolem je předávat doplňující informace dokreslující detaily promluvy, které jsou v pozadí (Tárnyiková, 2007, s. 162).

Další, více uzuální případ překladu pomocí nominálního kondenzoru lze vidět na následujícím překladatelském řešení:

č.	VT	s.	CL	s.
4	said Dumbledore, smiling	221	pronesl Brumbál s úsměvem	282

⁴⁵ Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/KONDENZACE>

⁴⁶ Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/DOPLNĚK>

Ve VT jde o větu s inverzním slovosledem, jelikož jde o určení řečníka tomuto úseku předcházející pronesené přímé řeči. Nato následuje další přímá řeč. Přeložení pomocí určitého slovesného tvaru by si vyžádalo nadrámcovou konstrukci věty hlavní nebo vedlejší, což by pro dynamiku přechodu z přímé řeči do pásma vypravěče a zpátky do následující přímé řeči bylo kontraproduktivní.

6.1.1.2 Participium přítomné ve funkci doplňku předmětu

Anglickému participiu přítomnému ve funkci doplňku předmětu často odpovídá doplňková vedlejší věta se spojkou *jak* nebo infinitiv (Dušková, 2009, 15.33)⁴⁷.

Ve VT bylo nalezeno 5 případů participia přítomného v této funkci. Překladaatel ve vybraných vzorcích přeložil úsek vždy pomocí určitého slovesného tvaru ve vedlejší větě:

č.	VT	s.	CT	s.
5	Harry had caught Ron prod- ding Dean's poster of West Ham football team	107	Harry ho přistihl, jak píchá do Deanova plakátu s fotbalovým mužstvem West Hamu	137

Ve třech případech bylo přeloženo pomocí vedlejší věty doplňkové se spojkou *jak*, ve dvou ostatních případech bylo užito vedlejší věty přívlastkové:

č.	VT	s.	CT	s.
6	Neville's toad was found lur- king in a cornder of the toilets	222	našli dokonce i Nevillova ža- báka, který se schovával v koutě na záchodech	283

6.1.1.3 Participium přítomné v atributivní funkci

Ve VT bylo nalazeno 14 případů participia přítomného užitého v atributivní funkci, z toho 6 v premodifikaci a 8 v postmodifikaci.

Participiu přítomnému v atributivní funkci odpovídá české slovesné přídavné jméno (Dušková, 2009, 15.31)⁴⁸.

⁴⁷ Dostupné z: <https://mluvniceanglictiny.cz/15.33>

⁴⁸ Dostupné z: <https://mluvniceanglictiny.cz/15.31>

České slovesné přídavné jméno bylo užito k překladu ing-ového participia v atributivní funkci v premodifikaci pomocí aktivního participia, tzv. cí-ového participia:

č.	VT	s.	CL	s.
7	she wrestled a screaming Dudley	8	a potýkala se přitom s vřískajícím Dudleym	8

V jednom případě bylo užito k překladu anglického participia české adjektivum odvozené od substantiva. Daný případ řadím k nominálním kondenzorům:

č.	VT	s.	CT	s.
8	as they marched down the sloping lawns	109	jak scházeli po svažitých lukách	138

Ve dvou případech bylo vyhověno verbálním tendencím češtiny a participium bylo převedeno na sloveso v určitém tvaru:

č.	VT	s.	CT	s.
9	It was a sickening sight	221	při tom pohledu se mu zvedal žaludek	281

Participium přítomné v atributivní funkci v postmodifikaci bylo přeloženo ve většině případů pomocí slovesa v určitém tvaru ve vedlejší větě, a to sice pomocí vedlejší věty přívlastkové, v jednom případě podmínkové:

č.	VT	s.	CT	s.
10	a cat reading a map	8	kočku, která si prohlížela plán města	8

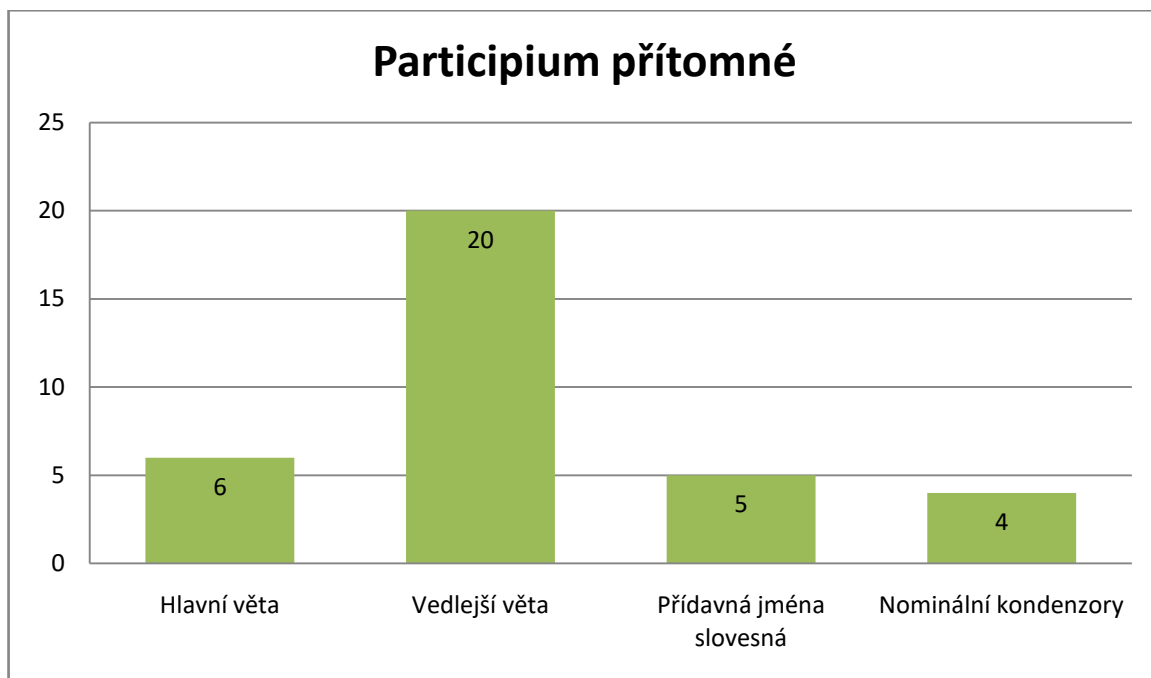
Pouze jednou bylo užito k překladu participia přítomného v postmodifikaci slovesného přídavného jména, n/t-ového participia, kdy dále došlo k sémantické explicitaci:

č.	VT	s.	CT	s.
11	and so were twenty broomstics lying in neat lines on the ground	109	stejně jako dvacet košťat, vyrovnaných v úhledných řadách na zemi.	138

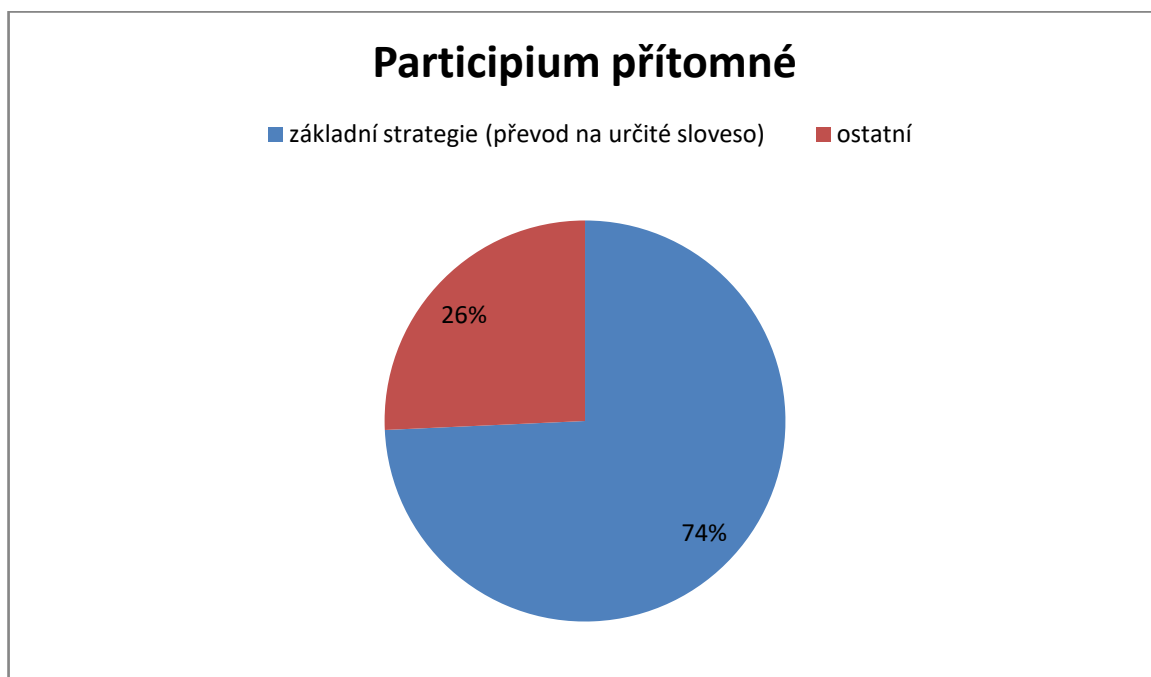
6.1.1.4 Shrnutí

Překladatelovou hlavní strategií v souladu s teoretickými předpoklady je převedení větného kondenzoru na určité sloveso a jeho začlenění do věty hlavní nebo vedlejší. Nicméně v případech, kdy převedení anglického větného kondenzoru do

hlavní nebo vedlejší věty by mohlo vzhledem k textovému okolí působit těžkopádně, užívá Vladimír Medek k překladu nominální kondenzory. Významný byl podíl přídavných jmen slovesných. Přehled překladatelských strategií a jejich četnost uvádí **Graf 1**. Poměr základní překladatelské strategie (převod na určité sloveso) ukazuje **Graf 2**.

Graf 1: poměr překladatelských strategií participia přítomného

Graf 2: poměr základní překladatelské strategie (převod na určité sloveso) a ostatních u překladu participia přítomného

6.1.2 Participium minulé

Případů participia minulého ve funkci větného kondenzoru bylo ve VT nalezeno významně méně než participia přítomného.

Ve většině případů mělo participium minulé ve VT atributivní funkci, ve které nahrazovalo vztažné věty. Do češtiny bylo přeloženo ve většině případů pomocí slovesných přídavných jmen, tj. n/t-ového participia. V případě minulého participia v premodifikaci bylo přeloženo tímto způsob 100 % vzorku:

č.	VT	s.	CT	s.
12	leather-covered book	220	v kůži vázaná kniha	280

V případě postmodifikace se strategie lišily. Ve VT se často objevovala vazba *called* v postpozici za výrazem, který dále upřesňovala, a to v takové míře, že ji zvlášť zmiňují. Výraz byl přeložen vedlejší vztažnou větou nebo jmenně pomocí uzuálního výrazu *jménem*:

č.	VT	s.	CT	s.
13	The Durdlesys had a small son called Dudley	7	Dursleyovi měli malého synka, který se jmenoval Dudley	7

č.	VT	s.	CT	s.
14	He was sure there were lots of people called Potter who had a son called Harry	9	byl si jist, že je celá spousta Potterových , kteří mají syna jménem Harry.	10

U příkladu č. 14 se nachází tyto vazby dvě. První z nich je přeložena vynechávkou obecného výrazu, kdy celou frázi zastupuje výraz *Potterových*. Dále, ačkoliv se v příkladu č. 13 podstatné jméno syn modifikovalo pomocí vztažné věty, je zde analogická konstrukce přeložena jmenně. Překladem v obou případech pomocí vedlejší věty vztažné, která je oproti anglickému participiu v postmodifikaci rozvleklá, by došlo v úseku k nahromadění 3 vedlejších vět vztažných vedle sebe. Snahu vyvarovat se opakování stejných jazykových jednotek, ať už na fonologické, morfologické či syntaktické úrovni, lze řadit k jazykovým univerzáliím. Opakování je pocíťováno jako nevhodné a ovlivňuje strukturu projevu (Walter, 2007, s. 6)⁴⁹.

⁴⁹ Dostupné z: [http-](http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.115.4294&rep=rep1&type=pdf)

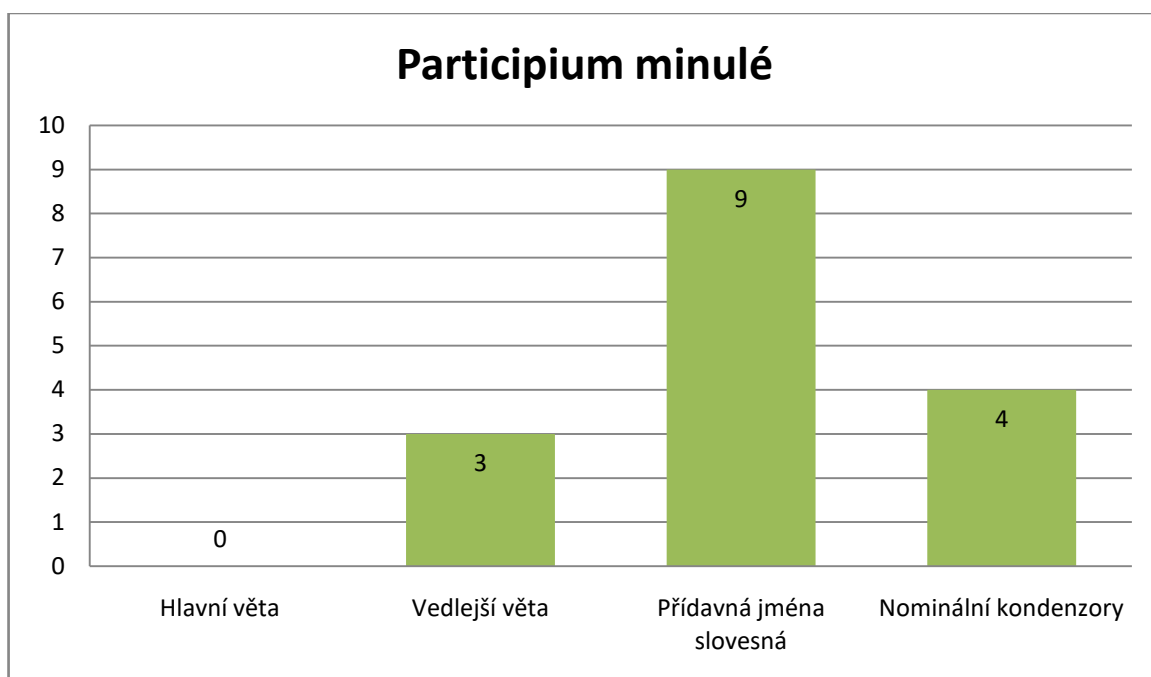
[ps://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.115.4294&rep=rep1&type=pdf](http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.115.4294&rep=rep1&type=pdf)

Srov.:

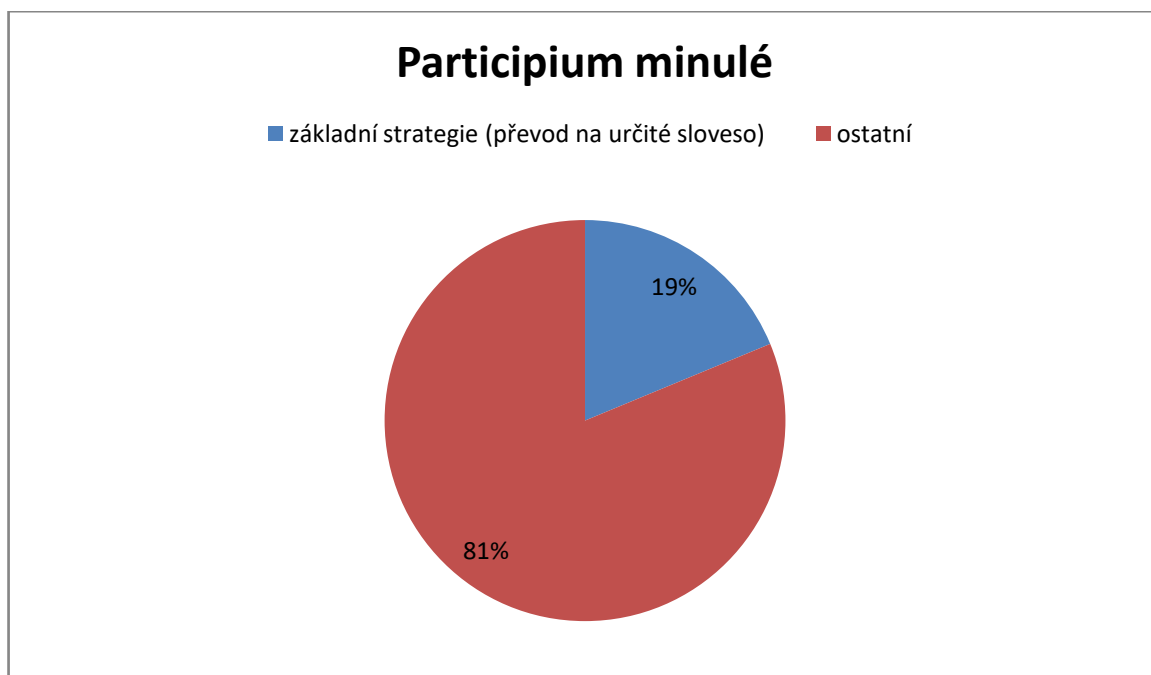
Byl si jist, že je celá spousta lidí, kteří se jmenují Potterovi a kteří mají syna, který se jmenuje Harry.

6.1.2.1 Shrnutí

Překladatel využíval k překladu participia v atributivní funkci především slovesná přídavná jména. V rámci překladu participia minulého bylo dosaženo překladu pomocí určitého slovesa ve větě pouze třikrát, viz **Graf 3** a **Graf 4**.

Graf 3: poměr překladatelských strategií participia minulého

Graf 4: poměr základní překladatelské strategie (převod na určité sloveso) a ostatních u překladu participia minulého

6.2 Analýza infinitivu

Ve sledovaných vzorcích VT bylo nalezeno celkově 36 případů infinitivu ve funkci větného kondenzoru.

Častý byl výskyt infinitivu po modálních slovesech. Větné kondenzory jsou jazykové prostředky alternativní, které se dají nahradit větnými konstrukcemi s určitým slovesným tvarem, tj. hlavními nebo vedlejšími větami, které zastupují. I v češtině, i v angličtině se užívá infinitiv po modálních slovesech *moci, muset, chtít* aj. (Hladký, 1991, s. 68). Případy neexistence infinitivu jako například v bulharštině nebo řečtině (viz kapitola typologie), které jsou po modálních slovesech nuceny užít opisných konstrukcí za pomoci částic či spojek při užití určitého slovesného tvaru, sice mluví ve prospěch jejich zahrnutí do větné kondenzace, nicméně infinitiv užitý po modálních slovesech v angličtině i v češtině nabyt statusu, kdy se používá systematicky bez možnosti alternativy s určitým slovesem. Vlastní modální slovesa, tj. *can, may, must, have to* aj., se pojí pouze s infinitivem, nikdy s vedlejší větou. Tyto překlady infinitivu po modálním slovese jsem se rozhodl do analýzy nezahrnout, jelikož by zkreslily její výsledky.

Má práce se zaměřuje na překlad anglických větných kondenzorů do češtiny. Infinitivní konstrukce po vlastních modálních slovesech a jejich opisech, např. *be allowed to.. (can) aj.*, nebo hraničních případů lexikálně modálních sloves, např. *want, manage aj.*, u kterých neexistuje alternativní vyjádření za pomoci určitého slovesa, tedy v analýze zahrnutý nebudou, jelikož dle definice formálně nesplňují kritérium větného kondenzoru, který je alternativou rozvité větné formy.

Příklad infinitivu po modálním slovese nalezený v textu:

č.	VT	s.	CT	s.
15	This was something you couldn't learn by heart out of a book	108	Bylo to něco, čemu jste se nemohli naučit nazpaměť z knížek	137

Tento a mnohé další podobné případy do analýzy zahrnutý nebyly.

Ve čtvrtině případů byl anglický infinitiv přeložen českým infinitivem:

č.	VT	s.	CT	s.
16	They were half hoping for a reason to fight Malfoy	108	Napůl doufali, že budou mít důvod se s Malfoyem poprat	138

č.	VT	s.	CT	s.
17	which seemed to be full of white smoke	108	která se zdála být plná bílého kouře	137

V ostatních případech bylo užito vedlejších vět – 47 % případů:

č.	VT	s.	CT	s.
18	It took quite a while for them all to get off the platform	222	Trvalo hodnou chvíli, než všichni vyšli z nástupiště	283

U infinitivu po slovese smyslového vnímání překladatel ve většině případů překládá vedlejší větou doplňkovou *s jak*.

č.	VT	s.	CT	s.
19	Harry had heard Fred and George Weasley complain about the school brooms	109	Harry už stačil vyslechnout Freda a George Weasleyovy, jak si na školní košťata stěžují	138

Adverbiální infinitiv ve funkci určení účelu byl podle teoretických poznatků přeložen vedlejší větou účelovou

č.	VT	s.	CT	s.
20	Hagrid was there to take them down to the fleet of boats	222	Hagrid už na ně čekal, aby je odvedl k flotile loděk	283

Objevovaly se nicméně i případy, kdy byl tento infinitiv přeložen určitým slovesem ve větě hlavní.

č.	VT	s.	CT	s.
21	then he jerked his head around to look again	8	pak prudce otočil hlavu dozadu a podíval se ještě jednou	8

Tyto případy, kdy byl anglický adverbialní infinitiv přeložen do češtiny pomocí určitého slovesa ve slučovacím poměru se spojkou a, se objevovaly víckrát.

Celkový podíl strategie překlada infinitivu určitým slovesem v hlavní větě byl 19 %.

Infinitiv byl v jednom případě nahrazen slovesným podstatným jménem postmodifikujícím substantivum, které nahrazuje anglické gerundium. Užití slovesného podstatného jména v překladu závisí i na realizaci překlada gerundia, které rozvíjí.

č.	VT	s.	CT	s.
22	He had been looking forward to learning to fly more than anything else.	107	Na hodiny létání se opravdu těšil víc než na cokoli jiného	136

srov. např. s větou: Ze všeho nejvíc se těšil, až se bude učit **létat**.

Jako u participia, i u infinitivu bylo užito k překladu i dějových substantiv:

č.	VT	s.	CT	s.
23	The Dursleys shuddered to think what the neighbours would say	7	Dursleyovy jíjala hrůza při pomyšlení , co by řekli sousedé	7

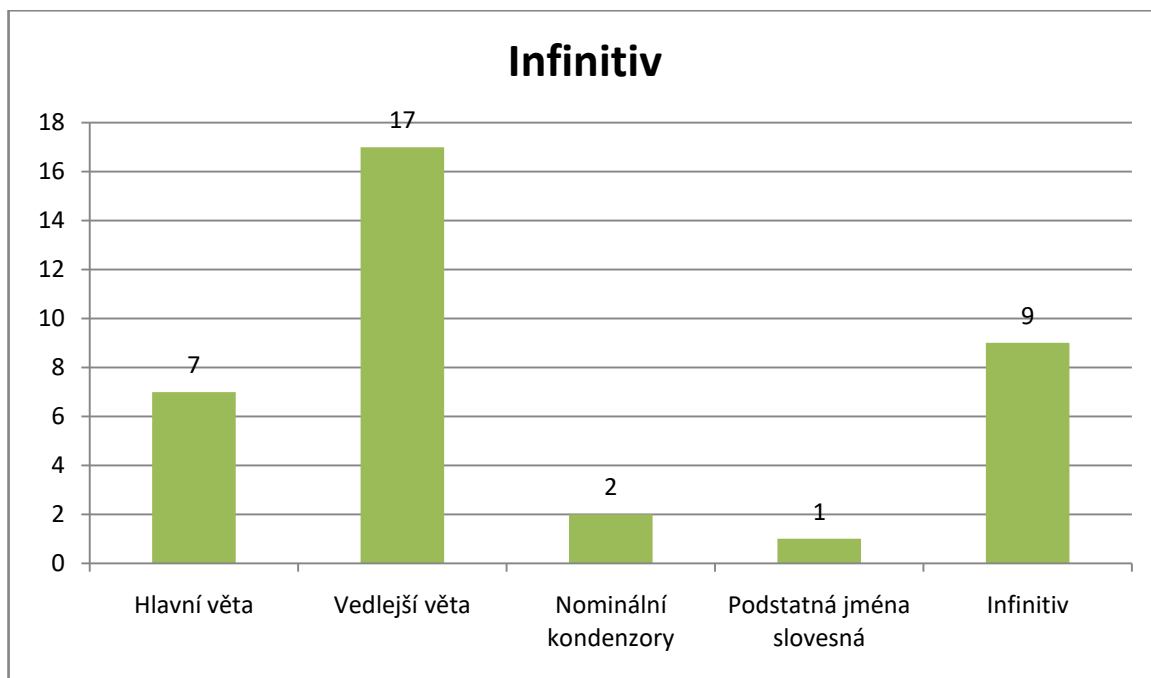
Srov. *Dursleyovy jíjala hrůza, když pomysleli na to, co by řekli sousedé*

Podíl deverbilizace, která měla různé formy, tak činil celkově 8 %

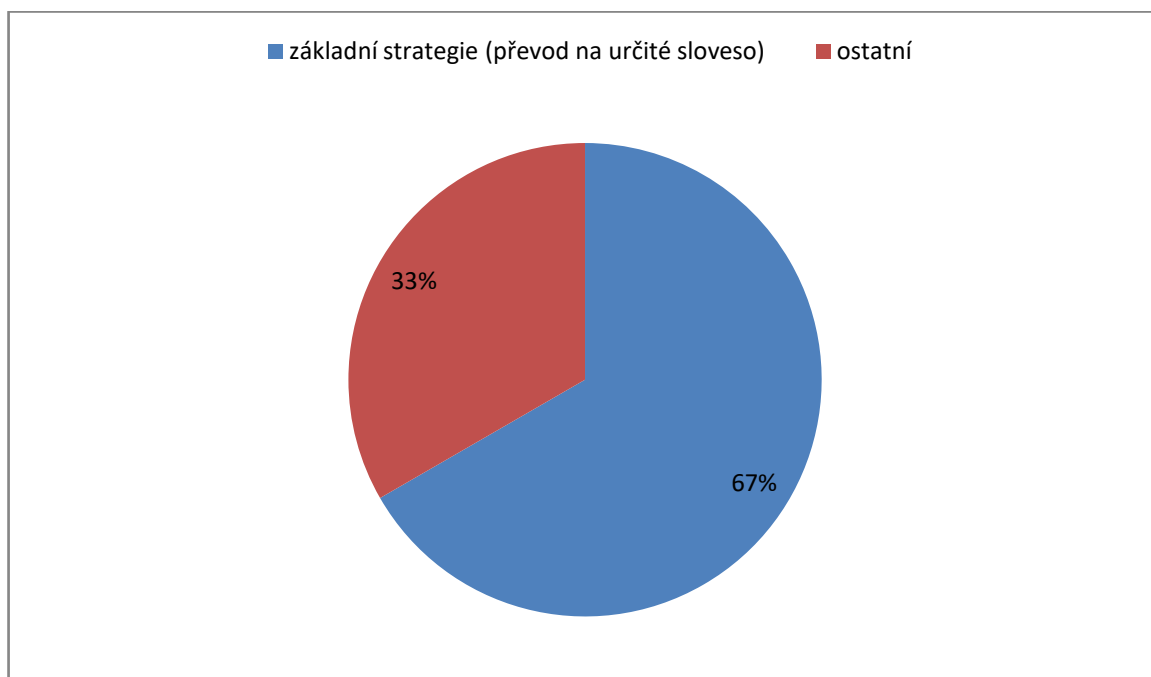
6.2.1 Shrnutí

Anglický infinitiv byl českým infinitivem přeložen ve čtvrtině případů. Ostatní případy s převahou tvoří překlad pomocí určitého slovesa v hlavní nebo vedlejší větě – 67 %. Ve dvou případech byl překlad realizován pomocí nominálních kondenzorů s předložkou, v jednom případě formálně pomocí slovesného podstatného jména – viz **Graf 5**. Závěr analýzy infinitivu potvrzuje teoretické poznatky, kdy převažuje překlad převodem na určité sloveso – viz **Graf 6**. Pokud by do analýzy byl zahrnut i infinitiv vyskytující se po modálních slovesech, podíl překlada ang-

lického infinitivu prostřednictvím českého infinitivu by signifikantně vzrostl. Jelikož z logiky věci ale tyto infinitivy po modálních slovesech neplní funkci větného kondenzoru, tj. nekondenzují (neredukují) původně nebo alternativně rozvitou větu s určitým slovesem, nebylo možné je do analýzy zahrnout, protože by rozhodily její výsledky.

Graf 5: poměr překladatelských strategií infinitivu

Graf 6: poměr základní překladatelské strategie (převod na určité sloveso) a ostatních u překladu infinitivu

6.3 Analýza gerundia

Ve VT bylo nalezeno 22 případů gerundia ve funkci větného kondenzoru. Ve VT bylo nalezeno dalších 6 tvarů gerundia ve funkci premodifikátoru nominální fráze, jelikož však postrádají rysy větné kondenzace, součástí této analýzy nebyly.

Příklad nalezeného gerundia ve funkci premodifikátoru nominální fráze:

č.	VT	s.	CT	s.
24	Flying lessons would be starting on Thursday	107	Ve čtvrtek měly začít hodiny létání	136

Tato a podobné konstrukce součástí analýzy nebyly.

I zde figurovala na prvním místě strategie převodu gerundia na určité sloveso, podíl ostatních strategií byl nicméně významný.

Určité sloveso ve vedlejší větě bylo k překladu použito v 55 % případů, hlavní věty k překladu gerundia ve vzorku použity nebyly:

č.	VT	s.	CT	s.
25	It was the best evening of Harry's life, better than winning at Quidditch or Christmas or knocking out mountain trolls	222	Byl to ten nejlepší večer v Harryho životě - ještě lepší, než když vyhráli ve famfrpálu, než Vánoce a než tenkrát, kdy omráčil horského trolla...	283

Zbýlých 45 % představují případy, kdy byl překlad proveden pomocí kondenzovaných prostředků.

Z nichž největší podíl zaujímá infinitiv, ten z překladatelských řešení tvoří celkově 23 % případů. Zpravidla bylo tak přeloženo gerundium po fázovém slovesu:

č.	VT	s.	CT	s.
26	and then everybody started talking loudly at once	220	a potom všichni jako na povel začali mluvit nahlas	280

Alternativní strategií by mohlo být využití bohaté české morfologie, srov. *rozpovídali se*.

Ostatní případy tvořil překlad pomocí slovesného podstatného jména:

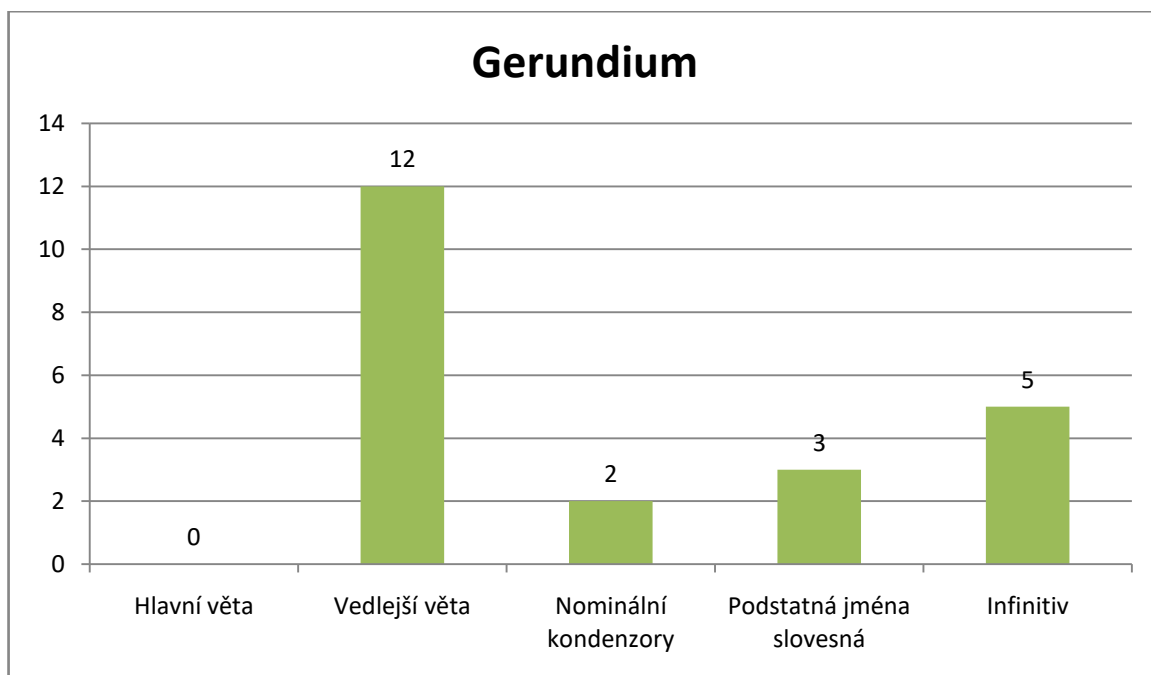
č.	VT	s.	CT	s.
27	Hermione Granger was almost as nervous about flying as Neville was	108	Hermiona Grangerová byla z létání málem stejně nervózní jako Neville.	137

a překlad gerundia pomocí substantiva:

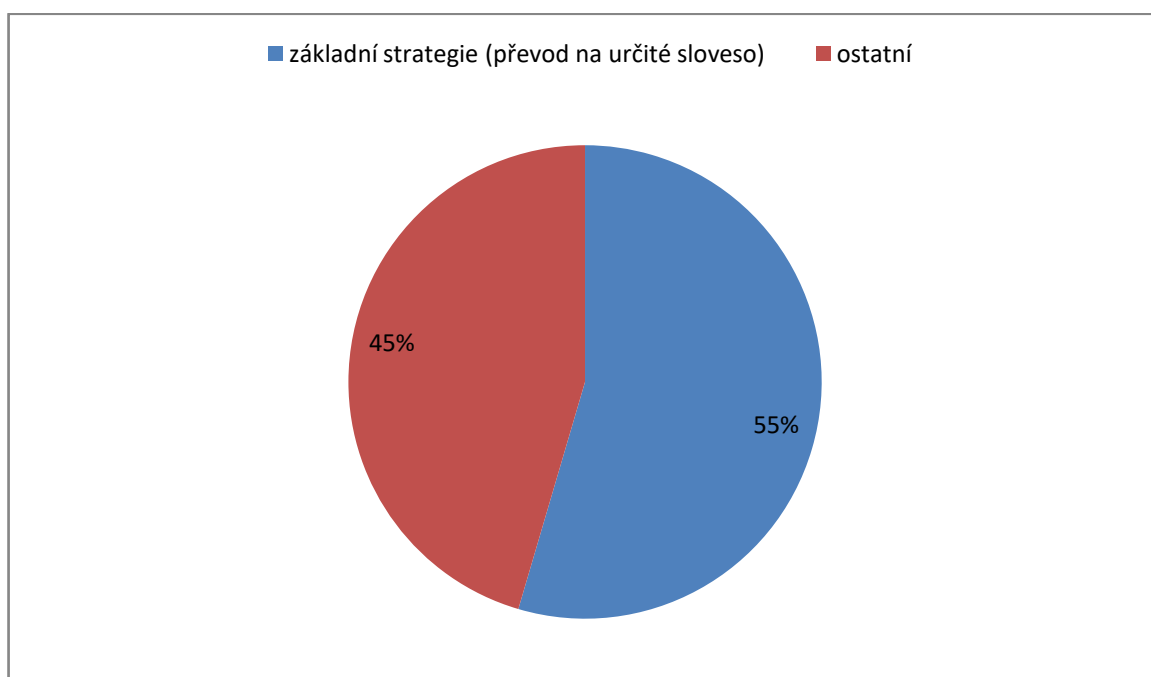
č.	VT	s.	CT	s.
28	He had been looking forward to learning to fly more than anything else	107	Na hodiny létání se opravdu těšil víc než na cokoli jiného	136

6.3.1 Shrnutí

Z analýzy bylo vyjmuto 6 případů gerundia ve funkci premodifikátoru nominální fráze, jelikož nesplňovaly rysy větné kondenzace. Gerundium ve funkci větného kondenzoru bylo přeloženo v 55 % případů pomocí určitého slovesného tvaru. Podíl ostatních strategií byl ale také významný – 45 %. Z nichž polovinu tvořil překlad pomocí infinitivu, dále překlad pomocí slovesných podstatných jmen a substantiv – viz **Graf 7** a **Graf 8**.

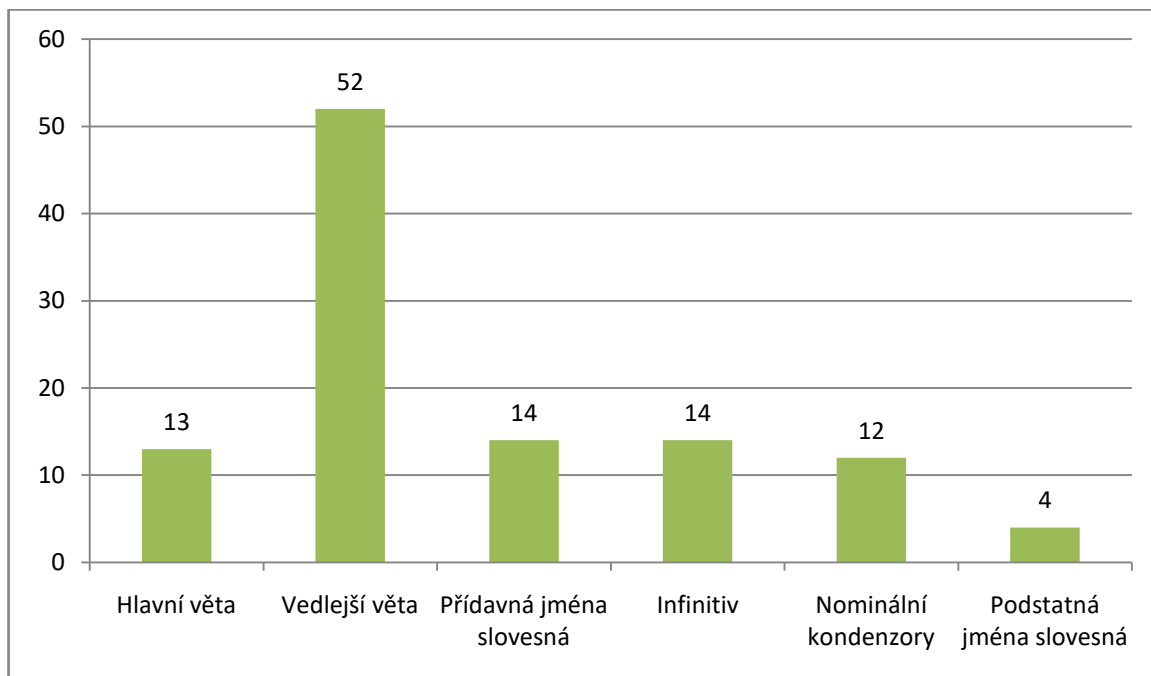
Graf 7: poměr překladatelských strategií gerundia

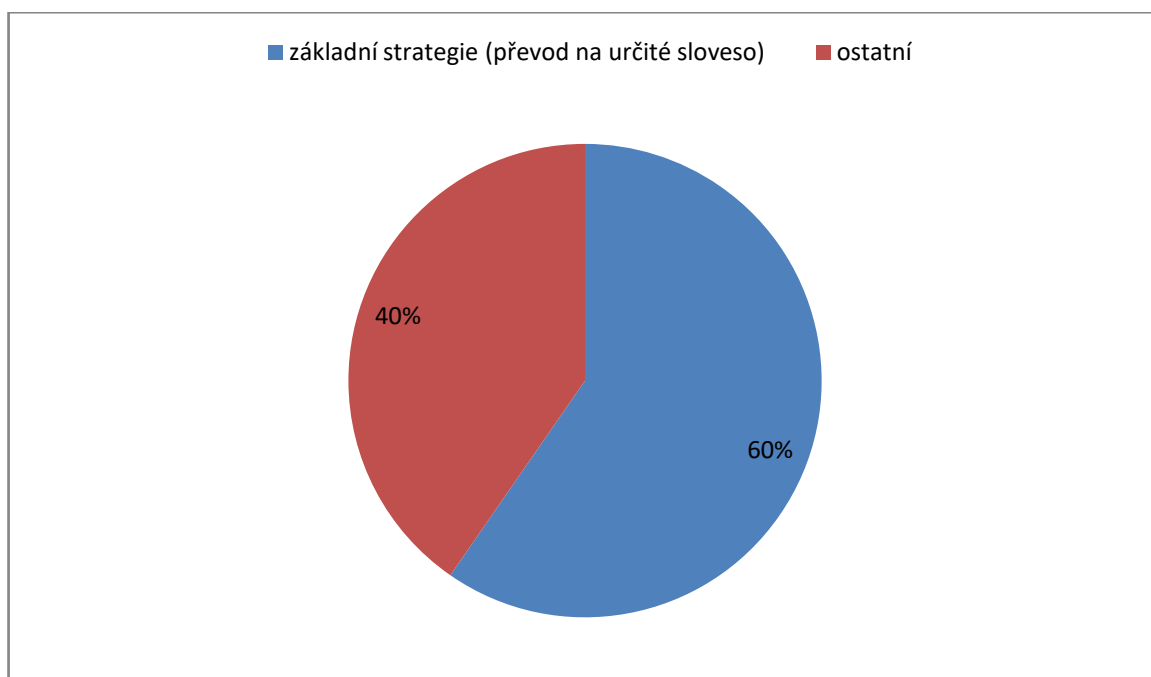
Graf 8: poměr základní překladatelské strategie (převod na určité sloveso) a ostatních u překladi gerundia

6.4 Souhrnné výsledky

Na závěr nabízím souhrnné grafy, které slučují výsledky všech analýz jednotlivých tvarů větných kondenzorů.

Graf 9: poměr překladačských strategií souhrnně u překladu všech tvarů větných kondenzorů

Graf 10: poměr základní překladačské strategie (převod na určité sloveso) a ostatních souhrnně u překladu všech tvarů větných kondenzorů.

Závěr

Jedním z cílů práce bylo zjistit, jaký je v reálném textu literárního díla poměr základní překladatelské strategie, která přizpůsobuje cílový text českému způsobu vyjadřování, který definují Mathésius (1975, s. 146), Dušková (2009, 15)⁵⁰, Knittlová (2000, s. 94–95) nebo Tárnyiková (2007, s. 216) jako užití slovesa v určitém tvaru a jeho začlenění do hlavní nebo vedlejší věty, namísto užití kondenzovaného prostředku. V analýze byl poměr této základní překladatelské strategie následující: u participia přítomného 74 %, u participia minulého 19 %, u infinitivu 67 % a u gerundia 55 %. To svědčí o tom, že míra uplatnění základní překladatelské strategie se mezi jednotlivými neurčitými jmennými tvary slovesa ve funkci větného kondenzoru liší.

Z výše uvedeného dále plyne, že nejvíce bylo překladatelem na určitý slovesný tvar převedeno participium přítomné. Naopak participium minulé bylo převedeno na určitý tvar nejméně ze všech sledovaných slovesných tvarů. Také počet výskytu participia minulé ve funkci větného kondenzoru ve sledovaném vzorku byl nejmenší. Pro tyto důvody jsem participia řadil a vyhodnocoval odděleně. Pokud by participium přítomné a minulé měla být řazena jako jedno, poměr základní překladatelské strategie by u participia celkově činil 57 %. Pokud bychom tedy výsledky participia přítomného a minulé brali souhrnně, tak by u překladu všech slovesných tvarů činil podíl základní překladatelské strategie vždy více než 50 %. Výsledky by vypadaly takto: participium **57 %**, infinitivu **67 %**, gerundium **55 %**.

Některé ze sledovaných tvarů byly vlivem zvolené metody analýzy v počtu výskytu omezené. Pohyboval jsem se v tom, co mi rozsah bakalářské práce dovoluje. Mé závěry reflektují tendence, které se u překladu knihy vyskytují. Analýzu by dále náleželo rozšířit na celou knihu, aby se zobecněné závěry potvrdily.

V CT sice jasně dominuje překlad pomocí vedlejší věty (viz **Graf 9**), ale když se všechny výsledky sečtou, tak docházíme k závěru, že ostatní překladatelské strategie, které nepřevádí větný kondenzor na určitý slovesný tvar, celkově tvoří 40 %, což je významný podíl.

⁵⁰ Dostupné z: <https://mluvniceanglictiny.cz/15>

Dalším cílem práce bylo zjistit, jaká ostatní překladatelská řešení byla užitá. Zbytek podílu, tj. oněch 40 %, tvořil překlad pomocí infinitivu, slovesných přídavných jmen, slovesných podstatných jmen a ostatních tzv. nominálních kondenzorů, z nichž nejčastější byl překlad pomocí předložkové vazby – viz grafy v jednotlivých kapitolách a rozborů v praktické části a v přílohách.

Jak Tárnyiková uvádí, větné kondenzory mají kromě syntaktické stavby věty přesah i do textové a pragmatické lingvistiky (2007, s. 162), kdy v beletrii vystihují okolnosti dějů, aniž by působily rušivě nebo těžkopádně. Soudobá čeština nemůže těžit z možnosti užití přechodníky, na rozdíl od některých jiných slovanských jazyků, netvoří tolik vazeb s infinitivem jako angličtina a gerundium nemá. Proto čeština využívá zejména slovesné vyjadřování, ale u případů, kdy by nadřamcová vedlejší nebo hlavní věta s určitým slovesem působila v textu těžkopádně, např. při rychlém přechodu mezi přímou a nepřímou řečí nebo při riziku nahromadění několika stejných vedlejších vět za sebou, překladatel i v rámci českého překladu intuitivně užíval v českém jazyce dostupných prostředků větné kondenzace.

Má práce číselně vyobrazuje podíl překladatelských strategií větných kondenzorů v reálném literárním textu a pojednává mj. o problematikách při určování větných kondenzorů k analýze, proto může posloužit jako pomocné vodítko pro ty, kteří budou v budoucnu číselně pracovat s větnými kondenzory v kontextu překladu z angličtiny do češtiny.

Mé doporučení pro začínající překladatele je, aby si uvědomili, že mají při překladu anglických větných kondenzorů k dispozici poměrně široký repertoár možných překladatelských řešení. Je potřeba vyhovět češtině, která upřednostňuje slovesné vyjadřování, ale to současně neznamena, že by se měla opomíjet i možnost překladu pomocí českých kondenzovaných prostředků.

Summary

One of the aims of this bachelor's thesis was to find out what is the real ratio of the main translation strategy, which adapts the target text to the Czech way of sentence construction, which is defined by Mathésius (1975, p. 146), Dušková (2009, 15)⁵¹, Knittlová (2000, p. 94) or Tárnyiková (2007, p. 216) as using a finite verb incorporated into the main or subordinate clause rather than using condensed structures. In the analysis, the ratio of this translation strategy was as follows: for the present participle 74%, for the past participle 19%, for the infinitive 67% and for the gerund 55%. This testifies to the fact that the degree of application of the main translation strategy differs between the individual English non-finite structures used as a means of condensation.

It also follows from the above that the present participle was converted to a finite verb form the most. On the contrary, the past participle was converted to a finite verb form the least of all the monitored non-finite verb forms used as a means of condensation. Also, the number of occurrences of the past participle used as a means of condensation in the observed sample was the smallest. For these reasons, I classified and evaluated the participles separately. If the present and past participle were to be classified as one, the ratio of the main translation strategy would be in total 57% for the participle. Therefore, if we were to present the results of the present and past participle together, the proportion of the main translation strategy would be more than 50% for the translation of all verb forms. The results would look like this: participle **57%**, infinitive **67%**, gerund **55%**.

Due to the chosen analysis method, some of the observed non-finite forms used as a means of condensation were limited in number of occurrence. I did the analysis within the limits that a bachelor's thesis accounts for. My conclusions reflect the tendencies that occur in the translation of the book. Furthermore, the analysis should be extended to the entire book in order to confirm the generalized conclusions.

In the target text, the translation strategy using the subordinate clause clearly dominates (see **Chart 9**), but when all the results are added up, we conclude that

⁵¹ Available (in Czech) from: <https://mluvniceanglictiny.cz/15>

other translation strategies that do not convert the non-finite verb form to a finite verb form make up 40% of the total, which is a significant proportion.

The other aim of this bachelor's thesis was to find out what the other translation strategies were. The rest of the cases, i.e. the 40%, were translated using Czech infinitive forms, verbal adjectives, verbal nouns and other so-called nominal condensers, the most common of which was translation using a prepositional phrases – see graphs in chapters and analyses in the practical part and in the appendices.

As Tárnyiková states, in addition to the syntactic structure of the sentence, the so-called sentence condensers also relate to textual and pragmatic linguistics (2007, p. 162), when in fiction they describe the circumstances of events without being distracting or ponderous. Contemporary Czech cannot benefit from the possibility of using transgressives, unlike some other Slavic languages, does not form as many structures with the infinitive as English and does not have the gerund. That's why Czech mainly uses expressions with a finite verb, but in cases where an extra subordinate or main clause with a finite verb would feel ponderous in the text, e.g. during a quick transition between direct and indirect speech or when there is a risk of accumulating several identical subordinate clauses in a row, the translator even in the Czech language, despite its limitations in sentence condensation, intuitively used possible means of sentence condensation.

My bachelor's thesis numerically depicts the proportions of translation strategies of non-finite verb forms as a means of sentence condensation in a real literary text and discusses, among other things, issues in determining the so-called sentence condensers for analysis, therefore it can serve as a guide for those who will further research sentence condensers on a numeral basis in the context of translation from English to Czech.

My recommendation for beginning translators is to realize that they have a fairly wide repertoire of possible translation solutions available to them when translating English sentence condensers. It is necessary to comply with tendencies of Czech, which favors structures with a finite verb, but this does not mean that the possibility of translation using Czech condensation means should be overlooked.

Použitá literatura a zdroje

PRIMÁRNÍ ZDROJE

ROWLING, J. K., 1997. *Harry Potter and the Philosopher's Stone*. London: Bloomsbury.

ROWLING, J. K., 2000. *Harry Potter a Kámen mudrců*. Praha: Albatros. Přeložil Vladimír MEDEK.

SEKUNDÁRNÍ ZDROJE

BIBER, Douglas et al., 1999, *Longman grammar of spoken and written English*. Harlow: Longman.

CRYSTAL et al., 2008. *A dictionary of linguistics and phonetics*. Oxford: B. Blackwell, s. 128.

ČECHOVÁ, Marie, 1996. *Čeština - řeč a jazyk*. Praha: ISV, s. 282.

DUŠKOVÁ, Libuše, 1994. *Mluvnice současné angličtiny na pozadí češtiny*. 2. vyd. Praha: Academia.

DVOŘÁK, Emil, 1983. Ke kodifikaci pravidel užívání přechodníků. In: *Naše řeč*, roč. 66, č. 4, s. 180–192.

HLADKÝ, Josef, 1961. Remarks on Complex Condensation Phenomena in Some English and Czech Contexts. In: *Brno Studies in English*. Praha: SPN, s. 105–116.

HLADKÝ, Josef, 1991. *Nebojme se angličtiny*. Brno: Masarykova univerzita, s. 67–71.

HUDDLESTON, Rodney et al., 2002. *The Cambridge Grammar of the English Language*. Cambridge: Cambridge University Press.

CHOMSKY, Noam, 1965. *Aspects of the Theory of Syntax*. Cambridge, MA: MIT Press, s. 21.

- JELÍNEK, Milan, 1968. Funkce a vývoj syntaktických kondenzátorů v slovanských jazycích. In: *Otázky slovanské syntaxe II*. 1. vyd. Brno: Universita J.E. Purkyně, s. 389–395.
- KNITTLOVÁ, Dagmar, 1990. *Funkční styly v angličtině a češtině*. 2. vyd. Olomouc: Filozofická fakulta, s. 5.
- KNITTLOVÁ, Dagmar, 2000. *K teorii i praxi překladu*. 2. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého.
- MATHESIUS, Vilém, 1975. *A functional analysis of present day English on a general linguistic basis*. The Hague: Mouton.
- MATHESIUS, Vilém., 2001. *Nebojte se angličtiny!* Jinočany: H & H.
- NESFIELD, John, 1908. *Manual of English Grammar and Composition*. London: Macmillan, s. 61.
- NEVALAINEN, Terttu et al., 2008. *The Dynamics of Linguistic Variation: Corpus Evidence on English Past and Present*. Amsterdam: John Benjamins Publishing, s. 311–313.
- POLÁČKOVÁ, Milena, 1988. K poměru nominálních a verbálních tendencí mezi češtinou a angličtinou z hlediska překladu. In: *Philologica Pragensia*. 70. roč., č. 4. Praha: Academia, s. 21–26.
- QUIRK et al, 1985. *A Comprehensive Grammar of the English Language*. London: Pearson Longman.
- ŠÍPKOVÁ, Milena, 1985. The English equivalents of the Czech modal verb mít. In: *Brno studies in English*. 34. roč, č. K7. Brno: Universita J.E. Purkyně, s. 109–121.
- TÁRNYIKOVÁ, Jarmila, 2007. *Sentence complexes in text: processing strategies in English and in Czech*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, s. 161–176.
- VACHEK, Josef, 1955. Some thoughts on the so-called complex condensation in modern English. In: *Sborník prací filozofické fakulty brněnské univerzity*. Brno: Brněnská univerzita, s. 63–76.

VACHEK, Josef, 1961. Some less familiar aspects of the analytical trend of English. In: *Brno studies in English*. 1. vyd. Brno: Universita J.E. Purkyně, s. 38–39.

VACHEK, Josef, 1974. *Selected Chapters from English Syntax*. Praha: SPN, s. 59.

VACHEK, Josef, 1980. *Linguistic Characterology of Modern English*. Brno: Univerzita J.E. Purkyně, s. 109.

WARDALE, Edith, 2016. *An Introduction to Middle English*. London: Taylor and Francis, s. 104.

ELEKTRONICKÉ ZDROJE

BÉREŠOVÁ, Jana, 2016. NOMINAL TENDENCIES IN ENGLISH AND THEIR SLOVAK EQUIVALENTS IN CONTEMPORARY LITERATURE [online]. In: *Journal of International Scientific Publications*. Trnava: Trnavská univerzita v Trnavě, s. 37–44. [cit. 2023-01-06]. Dostupné z: <https://www.scientific-publications.net/en/article/1001194/>.

DUŠKOVÁ, Libuše, 2009. *Mluvnice současné angličtiny na pozadí češtiny* [online]. Číslo kapitoly: 8.85. Ústav anglického jazyka a didaktiky: FF UK. [cit. 2022-03-27]. Dostupné z: <https://mluvniceanglictiny.cz/8.85>

DUŠKOVÁ, Libuše, 2009. *Mluvnice současné angličtiny na pozadí češtiny* [online]. Číslo kapitoly: 8.85.1. Ústav anglického jazyka a didaktiky: FF UK. [cit. 2022-03-27]. Dostupné z: <https://mluvniceanglictiny.cz/8.85.1>

DUŠKOVÁ, Libuše, 2009. *Mluvnice současné angličtiny na pozadí češtiny* [online]. Číslo kapitoly: 8.85.2. Ústav anglického jazyka a didaktiky: FF UK. [cit. 2022-03-27]. Dostupné z: <https://mluvniceanglictiny.cz/8.85.2>

DUŠKOVÁ, Libuše, 2009. *Mluvnice současné angličtiny na pozadí češtiny* [online]. Číslo kapitoly: 8.85.3. Ústav anglického jazyka a didaktiky: FF UK. [cit. 2022-03-27]. Dostupné z: <https://mluvniceanglictiny.cz/8.85.3>

DUŠKOVÁ, Libuše, 2009. *Mluvnice současné angličtiny na pozadí češtiny* [online]. Číslo kapitoly: 8.72. Ústav anglického jazyka a didaktiky: FF UK. [cit. 2022-03-27]. Dostupné z: <https://mluvniceanglictiny.cz/8.72>

DUŠKOVÁ, Libuše, 2009. *Mluvnice současné angličtiny na pozadí češtiny* [online]. Číslo kapitoly: 15. Ústav anglického jazyka a didaktiky: FF UK, 2009 [cit. 2022-03-27]. Dostupné z: <https://mluvniceanglictiny.cz/15>

DUŠKOVÁ, Libuše, 2009. *Mluvnice současné angličtiny na pozadí češtiny* [online]. Číslo kapitoly: 15.2. Ústav anglického jazyka a didaktiky: FF UK, 2009 [cit. 2022-03-27]. Dostupné z: <https://mluvniceanglictiny.cz/15.2>

DUŠKOVÁ, Libuše, 2009. *Mluvnice současné angličtiny na pozadí češtiny* [online]. Číslo kapitoly: 15.21. Ústav anglického jazyka a didaktiky: FF UK, 2009 [cit. 2022-03-27]. Dostupné z: <https://mluvniceanglictiny.cz/15.21>

DUŠKOVÁ, Libuše, 2009. *Mluvnice současné angličtiny na pozadí češtiny* [online]. Číslo kapitoly: 15.23.1. Ústav anglického jazyka a didaktiky: FF UK, 2009 [cit. 2022-03-27]. Dostupné z: <https://mluvniceanglictiny.cz/15.23.1>

DUŠKOVÁ, Libuše, 2009. *Mluvnice současné angličtiny na pozadí češtiny* [online]. Číslo kapitoly: 15.23.11. Ústav anglického jazyka a didaktiky: FF UK, 2009 [cit. 2022-03-27]. Dostupné z: <https://mluvniceanglictiny.cz/15.23.11>

DUŠKOVÁ, Libuše, 2009. *Mluvnice současné angličtiny na pozadí češtiny* [online]. Číslo kapitoly: 15.31. Ústav anglického jazyka a didaktiky: FF UK, 2009 [cit. 2022-03-27]. Dostupné z: <https://mluvniceanglictiny.cz/15.31>

DUŠKOVÁ, Libuše, 2009. *Mluvnice současné angličtiny na pozadí češtiny* [online]. Číslo kapitoly: 15.33. Ústav anglického jazyka a didaktiky: FF UK, 2009 [cit. 2022-03-27]. Dostupné z: <https://mluvniceanglictiny.cz/15.33>

DVOŘÁK, Věra, 2017. TRANZITIVNÍ SLOVESO. In: Petr Karlík, Marek Neku-la, Jana Pleskalová (eds.), CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny [online]. [cit. 2022-07-28]. Dostupné z: https://www.czechency.org/slovník/TRANZITIVNÍ_SLOVESO

GROSU, Alexander, 1989. *Mediterranean Language Review* [online]. 4–5. vyd. Wiesbaden: Harrassowitz Verlag [cit. 2022-07-08], s. 169–172. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/10.13173/medilangrevi.4-5.1989.0169>

HARPER, Douglas, 2019. Etymology of -ing. In: *Online Etymology Dictionary* [online]. Tupelo, Mississippi [cit. 2022-07-08]. Dostupné z: <https://www.etymonline.com/word/-ing>

Internetová jazyková příručka [online]. Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, v. v. i., 2008–2022 [cit. 2022-07-25]. Dostupné z: <https://prirucka.ujc.cas.cz/?id=590>

JELÍNEK, Milan, 2017. KONDENZACE. In: Petr Karlík, Marek Neukla, Jana Pleskalová (eds.), *CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny* [online]. [cit. 2022-07-15]. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/KONDENZACE>

KARLÍK, Petr, 2017. DOPLNĚK. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny* [online]. [cit. 2022-07-29]. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/DOPLNĚK>

KARLÍK, Petr, 2017. NEURČITÝ SLOVESNÝ TVAR. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny* [online]. [cit. 2022-07-16]. Dostupné z: [https://www.czechency.org/slovník/NEURČITÝ SLOVESNÝ TVAR](https://www.czechency.org/slovník/NEURČITÝ_SLOVESNÝ_TVARE)

QUILES, Carlos et al., 2017. *A Grammar of Modern Indo-European* [online]. 3. vyd. Scotts Valley: CreateSpace Independent Publishing Platform [cit. 2022-07-29]. Dostupné z: <https://indo-european.info/a-grammar-of-modern-indo-european-third-edition.pdf>

ŠIMANDL, Josef et al., 2018. -mý: heslo 577/1097. In: *Slovníkafixu.cz* [online]. Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR v. v. i. [cit. 2022-07-08]. Dostupné z: <http://www.slovníkafixu.cz/heslar/-mý>

ŠLOSAR, Dušan, 2017. SUPINUM. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny [online]. [cit. 2022-07-19]. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/SUPINUM>

UHLÍŘOVÁ, Ludmila, SVOBODA, Aleš, 2017. VÝPOVĚDNÍ DYNAMIČNOST. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny [online]. [cit. 2022-07-18]. Dostupné z: [https://www.czechency.org/slovník/VÝPOVĚDNÍ DYNAMIČNOST](https://www.czechency.org/slovník/VÝPOVĚDNÍ_DYNAMIČNOST)

WALTER, Mary Ann, 2007. *Repetition Avoidance in Human Language* [online]. Cambridge, MA: Harvard University [cit. 2022-07-31], s. 6. Dostupné z: <https://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.115.4294&rep=rep1&type=pdf>

Anotace/Annotation

Název bakalářské práce: Překlad anglických větných kondenzorů: Strategie Vladimíra Medka v překladu Harryho Pottera

Klíčová slova v ČJ: Harry Potter, analýza překladu, větná kondenzace, neurčité slovesné tvary

Jazyk práce: čeština

Cílem této bakalářské práce je analyzovat překlad větných kondenzorů, které se nachází v textu knihy *Harry Potter and the Philosopher's Stone*, s přihlédnutím k situacím, kdy i v českém textu bylo užito kondenzovaných prostředků. Překlada-telské strategie použité Vladimírem Medkem jsou opatřeny komentářem. Práce zkoumá, jak vypadá překlad větných kondenzorů v reálném textu literárního díla na pozadí teoretických poznatků o větné kondenzaci. V závěru jsou podíly jednotlivých strategií vyjádřeny číselně pomocí grafů.

Title: Translation of English non-finite structures as a means of condensation: Strategies used by Vladimir Medek in his translation of Harry Potter

Keywords: Harry Potter, translation analysis, sentence condensation, non-finite structures

Language: Czech

The aim of this bachelor's thesis is to analyze the translation of English non-finite structures as a means of condensation found in the text of the book *Harry Potter and the Philosopher's Stone*, taking into account the situations where these structures were translated using Czech equivalents as a means of condensation. The translation strategies used by Vladimír Medek are provided with a commentary. This bachelor's thesis examines what the translation of the so called sentence condensers looks like in a real text of a literary work against the background of theoretical knowledge about sentence condensation. At the end, the ratio of translation strategies is expressed in numbers using graphs.

Přílohy

Příloha 1: Tabulka participia přítomného

hlavní věta: 6

vedlejší věta: 20

přídavná jména slovesná: 5

Nominální kondenzory: 4

7–9 s.	VT	s.	CT	s.
	She spent so much of her time craning over garden fences, spying on the neighbours	7	Poněvadž ho celé hodiny natahovala přes plot a slídila, co se děje u sousedů	7
	She spent so much of her time craning over garden fences, spying on the neighbours	7	Poněvadž ho celé hodiny natahovala přes plot a slídila , co se děje u sousedů	7
	she wrestled a screaming Dudley	8	a potýkala se přítom s vřiskajícím Dudleym	8
	a cat reading a map	8	kočku, která si prohlížela plán města	8
	There was a tabby cat standing on the corner	8	Na rohu ulice stála mourovatá kočka	8
	no, looking at the sign; cats couldn't read maps or signs.	8	ne, nedívala se na ni, poněvadž kočky přece nedovedou číst tabulky ani psát	8
	[...] these weirdos standing quite close by.	8	podivínů, kteří stáli velice blízko	9
	He didn't see the owls swopping past in broad daylight	9	Takže on neviděl sovy, které za bílého dne přeletovaly kolem	9
	It was on his way back past them, clutching a large doughnut in a bag, that he caught a few words of what they were saying.	9	Když pak kolem nich procházel zpátky, v ruce sáček s velkou koblíhou, zachytil několik slov z toho, co právě říkali.	10
	He put the receiver back down and troked his moustache, thinking ...	9	Položil sluchátko zpátky, pohladil si knír a uvažoval o tom...	10

107–109 s.	VT	s.	CT	s.
	he'd spent most of his childhood zooming around the countryside on his broomstick	107	i on strávil valnou většinu svého dětství tím, že létal na koštěti sem tam po celém kraji.	136
	Ron couldn't see what was	107	Ron nedokázal pochopit, co	137

	exciting about a game with only one ball		může být vzrušujícího na hře s jediným míčem	
	Harry had caught Ron prodding Dean's poster of West Ham football team, trying to make the players move.	107	Harry ho přistihl, jak píchá do Deanova plakátu s fotbalovým mužstvem West Hamu, aby přiměl jeho hráče k pohybu.	137
	Harry had caught Ron prodding Dean's poster of West Ham football team, trying to make the players move.	107	Harry ho přistihl, jak píchá do Deanova plakátu s fotbalovým mužstvem West Hamu, aby přiměl jeho hráče k pohybu.	137
	Scowling , Malfoy quickly dropped the Remembrall back on the table.	108	Malfoy, celý zamračený , spěšně upustil Pamatováčka zpátky na stůl.	138
	as they marched down the sloping lawns	109	jak scházeli po svažitých lukách	138
	and so were twenty broomsticks lying in neat lines on the ground	109	stejně jako dvacet košťat, vyrovnaných v úhledných řadách na zemi.	138
	Harry had heard Fred and George Weasley complain about the school brooms, saying that some of them started to vibrate	109	Harry už stačil vyslechnout Freda a George Weasleyovy, jak si na školní košťata stěžují; podle nich se některá začala chvět	138
	[...] and walked up and down the rows, correcting their grips	109	chodila podle řad sem tam a ukazovala jim, jak je mají držet	139
	Harry saw his scared white face look down at the ground falling away	109	Harry viděl jeho vystrašený sinalý obličej, jak se dívá na palouk, který se od něj rychle vzdaloval	139

220–222 s.	VT	s.	CT	s.
	He had been held up by Madam Pomfrey's fussing-about, insisting on giving him one last check-up	220	Zdržela ho madame Pomfreyová, která se nepřestávala starat a trvala na tom, že si ještě jednou ověří jeho zdravotní stav	280
	A huge banner showing the Slytherin serpent covered the wall behind the High Table	220	Rovněž stěnu za čestným stolem zakrývala obrovská vlajka, na které byl zmijozelský had.	280
	Harry could see Draco Malfoy banging his goblet on the table.	221	Harry viděl Draca Malfoye, jak tluče svou číši o stůl	281
	It was a sickening sight	221	při tom pohledu se mu zvedal žaludek	281
	Percy could be heard telling	221	Slyšeli Percyho, jak říká	281

	the other Prefects		ostatním prefektům	
	The din was deafening	221	Síní zaburácel ohlušující řev	282
	Those who could add up while yelling themselves hoarse knew that [...]	221	Těm, kteří stačili sčítat, zatímco hulákali do chraptění, bylo jasné, že [...]	282
	said Dumbledore, smiling	221	pronesl Brumbál s úsměvem	282
	Someone standing outside the Great Hall might well have thought some sort of explosion had taken place	221	Pokud by v tu chvíli někdo stál venku před Velkou síní, mohl by si myslet, že uvnitř něco vybuchlo	282
	Harry, Ron and Hermione stood up to yell and cheer as Neville, white with shock, disappeared under a pile of people hugging him.	221 – 222	Harry, Ron i Hermiona vstali, křičeli a jásali, zatímco Neville zbledl jako stěna a zmizel pod hromadou studentů, kteří ho objímali .	282
	Harry, still cheering , nudged [...]	222	Harry, i když dosud nepřestal hlasitě jásat, žďuchl [...]	282
	the huge Slytherin serpent vanished and a towering Gryffindor lion took its place	222	veliký zmijozelský had zmizel a místo něj se tyčil nebelvírský lev	282
	Even Neville scraped through, his good herbology mark making up for his abysmal Potions one.	222	Dokonce i Neville nějak prolezl, poněvadž dobrá známka z bylinkářství vyvážila pohromu, kterou utrpěl z lektvarů	283
	Neville's toad was found lurking in a cornder of the toilets	222	našli dokonce i Nevillova žabáka, který se schovával v koutě na záchodech	283
	notes were handed out to all students, warning them not to use magic over the holidays	222	všichni studenti dostali písemné sdělení, že během prázdnin nesmějí dělat žádná kouzla	283

Příloha 2: Tabulka participia minulého

hlavní věta: 0
vedlejší věta: 3
přídavná jména slovesná: 9
Nominální kondenzory: 4

7–9 s.	VT	s.	CT	s.
	Mr Dursley was the director of a firm called Grunnings	7	Pan Dursley byl ředitelem firmy jménem Grunnings	7
	The Durdleys had a small son called Dudley	7	Dursleyovi měli malého synka, který se jmenoval Dudley	7
	there seemed to be a lot of strangely dressed people about	8	na ulici je spousta podivně oblečených lidí	9
	they pointed and gazed open-mouthed as owl after owl sped overhead	9	ukazovali si na ně a s otevřenými ústy zírali, jak jim nad hlavami sviští jedna za druhou.	9
	He was sure there were lots of people called Potter who had a son called Harry	9	byl si jist, že je celá spousta Potterových , kteří mají syna jménem Harry.	10
	He was sure there were lots of people called Potter who had a son called Harry	9	byl si jist, že je celá spousta Potterových, kteří mají syna jménem Harry.	10

107–109 s.	VT	s.	CT	s.
	they spotted a notice pinned up in the Gryffindor common room	107	v nebelvírské společenské místnosti objevili připíchnutý lístek	136
	she'd got out of a library book called Quidditch through the Ages	108	našla si je v knihovně, v knize, která se jmenovala <i>Famfrpál v průběhu věků</i>	137
	to the Forbidden Forest	109	od zapovězeného lesa	138
	But Neville, nervous and jumpy and frightened of being left on the ground, pushed off hard	109	To však už Neville, celý nespůj, nervózní a vystrašený , že zůstane na zemi, se vši silou odrazil	139
	like a cork shot out of a bottle	109	jako zátka vystřelená z lahve	139
	Harry saw his scared white face	109	Harry viděl jeho vystrašený sinalý obličej	139

220–222 s.	VT	s.	CT	s.
event. kterou	leather-covered book	220	v kůži vázaná kniha	280

pokrývala kůže				
	Gryffindor cheers nearly raised the bewitched ceiling	221	Jásot od nebelvírského stolu málem nadzdvihl očarovaný strop	281
	if he'd just had the Body-Bind curse put on him	222	ani kdyby vůči němu někdo použil zaklínadlo pro Úplné spoutání.	282
event. s děsivým úsměvem, který ze sebe nutil	with a horrible forced smile	222	s děsivým, nuceným úsměvem	282

Příloha 3: Tabulka infinitivu

hlavní věta: 7
vedlejší věta: 17
nominální kondenzory: 2
slovesné podstatné jméno: 1
infinitiv: 9

7–9 s.	VT	s.	CT	s.
	Mr and Mrs Dursley [...] were proud to say	7	Pan a paní Dursleyovi [...] hrdě prohlašovali	7
	They were the last people you'd expect to be involved in anything strange or mysterious	7	Byli opravdu poslední, od koho byste čekali, že se zaplete do něčeho podivného nebo záhadného	7
	The Dursleys shuddered to think what the neighbours would say	7	Dursleyovy jíkala hrůza při pomýšlení , co by řekli sousedé	7
	there was nothing about the cloudy sky outside to suggest that [...]	7	snad jenom zamračená obloha venku se zdála naznačovat	8
	None of them noticed a large tawny owl flutter past the window	8	Ani jeden, ani druhý si nevšiml velkého puštíka, který proletěl kolem okna	8
	then he jerked his head around to look again	8	pak prudce otočil hlavu dozadu a podíval se ještě jednou	8
	that there seemed to be a lot of strangely dressed people	8	že na ulici je spousta podivně oblečených lidí	9
	Mr Dursley was enraged to see that a couple of them weren't young at all	8	Pan Dursley ke svému rozhořčení zjistil , že někteří z nich už vůbec nejsou mladí	9
	he might have found it harder to concentrate on drills that morning.	8	nejspíš by ho toho rána stálo o dost víc práce soustředit se na vrtačky	9
	when he thought he'd stretch his legs and walk across the road to buy himself a bun from the baker's opposite.	9	kdy si usmyslel, že se trochu protáhne, zajde si do pekařství na protější straně ulice a koupí si tam něco k snědku.	9
	he [...] snapped at his secretary not to disturb him	9	vyštěkl na sekretářku, aby ho nerušila	10
	Come to think of it, he wasn't even sure [...]	9	Když o tom teď uvažoval , nebyl si ani jist [...]	10
	He found it a lot harder to concentrate on drill that afternoon	9	To odpoledne ho stálo o hodně víc práce soustředit se na vrtačky	10

107– 109 s.	VT	s.	CT	s.
	they spotted a notice [...] which made them all groan	107	objevili [...] lístek, po jehož přečtení všichni zasténali	136
	He had been looking forward to learning to fly more than anything else.	107	Na hodiny létání se opravdu těšil víc než na cokoli jiného	136
	boastful stories which always seemed to end with him narrowly escaping Muggles in helicopters	107	dlouhé chlubné příběhy, které obvykle končily tím, jak jen o vlásek unikl mudlům ve vrtulnicích	136
	Harry had caught Ron prodding Dean's poster of West Ham football team, trying to make the players move	107	Harry ho přistihl, jak píchá do deanova plakátu s fotablovým mužstvem West Hamu, aby přiměl jeho hráče k pohybu	137
	desperate for anything that might help him hang on to his broomstick later	108	jak se zoufale snažil objevit něco, co by mu pak pomohlo aspoň viset i na koštěti	137
	something that Malfoy had been quick to notice , of course.	108	a Malfoy si toho samozřejmě stačil všimnout .	137
	which seemed to be full of white smoke	108	která se zdála být plná bílého kouře	137
	They were half hoping for a reason to fight Malfoy	108	Napůl doufali, že budou mít důvod se s Malfoym poprat	138
	Harry had heard Fred and George Weasley complain about the school brooms	109	Harry už stačil vyslechnout Freda a George Weasleyovy, jak si na školní košťata stěžují	138
alternativa morf. roze- chvěla	some of them started to vibrate	109	některá začala chvět	138
	madam Hooch then showed them how to mount their brooms without sliding of the end	109	pak jim madame Hoochová ukázala, jak mají na košťatech sedět , aby z nich nesklouzli	139
	Harry saw his scared white face look down at the ground falling away	109	Harry viděl jeho vystrašený sinalý obličej, jak se dívá na palouk, který se od něj rychle vzdaloval	139
	Harry [...] saw him gasp , slip sideways off the broom and - WHAM	109	Harry [...] viděl, jak Neville vyjekl , sklouzl z koštěte a ŽUCH!	139
	Harry [...] saw him gasp, slip sideways off the broom and - WHAM	109	Harry [...] viděl, jak Neville vyjekl, sklouzl z koštěte a ŽUCH!	139

220– 222 s.	VT	s.	CT	s.
	It seemed to be a handsome, leather-covered book	220	Vypadalo to jako pěkná, v kůži vázaná kniha	280
	that people were standing up to look at him	220	že studenti vstávají a dívají se na něj	280
	the stars overhead seemed to quiver	221	dokonce i hvězdy nahoře jako by se zachvěly	281
	Harry, Ron and Hermione stood up to yell and cheer	221	Harry, Ron i Hermiona vstali, křičeli a jásali	282
	Harry, Ron and Hermione stood up to yell and cheer	221	Harry, Ron i Hermiona vstali, křičeli a jásali	282
že vyhlásí = mají vyhlásit	Harry had almost forgotten that the exam results were still to come	222	Harry málem zapomněl, že ještě mají vyhlásit výsledky zkoušek	283
warning - nesmějí to use - dělat	notes were handed out to all students, warning them not to use magic over the holidays	222	všichni studenti dostali písemné sdělení, že během prázdnin nesmějí dělat žádná kouzla	283
	Hagrid was there to take them down to the fleet of boats	222	Hagrid už na ně čekal, aby je odvedl k flotile loďek	283
	It took quite a while for them all to get off the platform	222	Trvalo hodnou chvíli, než všichni vyšli z nástupiště	283

Příloha 4: Tabulka gerundia

hlavní věta: 0
vedlejší věta: 12
nominální kondenzory: 2
slovesné podstatné jméno: 3
infinitiv: 5

7–9 s.	VT	s.	CT	s.
	This boy was another good reason for keeping the Potters away	7	Ten kluk byl další důvod, proč o Potterovy ani trochu nestáli	7
	they didn't want Dudley mixing with a child like that	7	nepřáli si, aby se jejich Dudley s takovým dítětem stýkal	7
	he couldn't help noticing that [...]	8	nemohl si nevšimnout , že [...]	9
	He [...] had almost finished dialing his home number	9	málem už stačil vytočit své číslo domů	10
	There was no point in worrying Mrs Dursley	9	Neměl žádný důvod přidělavat starosti paní Dursleyové	10
	He didn't seem at all upset at being almost knocked to the ground.	9	To, že ho málem porazili , jako by staříka vůbec nevyvedlo z míry	10

107–109 s.	VT	s.	CT	s.
	He had been looking forward to learning to fly more than anything else	107	Na hodiny létání se opravdu těšil víc než na cokoli jiného	136
	Malfoy certainly did talk about flying a lot	107	Malfoy toho o létání opravdu namluvil hodně.	136
	He complained loudly about first-years never getting in the house Quidditch teams	107	Trpce si stěžoval, že žáky prvního ročníku nikdy neberou do kolejních mužstev	136
	which always seemed to end with him narrowly escaping Muggles in helicopters	107	které obvykle končily tím, jak jen o vlásek unikl mudlům ve vrtulnicích	136
	Hermione Granger was almost as nervous about flying as Neville was	108	Hermiona Grangerová byla z létání málem stejně nervózní jako Neville.	137
	Madam Hooch then showed them how to mount their brooms without sliding off the end	109	Pak jim madame Hoochová ukázala, jak mají na košťatech sedět, aby z nich nesklouzli	139

	frightened of being left on the ground	109	vystrašený, že zůstane na zemi	139

220–222 s.	VT	s.	CT	s.
event. morf. doplakal	he stopped crying	220	přestal plakat	279
	He had been held up by Madam Pomfrey's fussing-about , insisting on giving him one last check-up	220	Zdržela ho madame Pomfreyová, která se nepřestávala starat a trvala na tom, že si ještě jednou ověří jeho zdravotní stav	280
	He had been held up by Madam Pomfrey's fussing-about , insisting on giving him one last check-up	220	Zdržela ho madame Pomfreyová, která se nepřestávala starat a trvala na tom, že si ještě jednou ověří jeho zdravotní stav	280
	It was decked out in the Slytherin colours of green and silver to celebrate Slytherin's winning the House Cup for the seventh year in a row.	220	Byla vyzdobená v barvách Zmijozelu, zelené a bílé, na oslavu toho, že Zmijozel už sedmý rok po sobě získal školní pohár.	280
event. morf. rozpovídali se	and then everybody started talking loudly at once	220	a potom všichni jako na povel začali mluvit nahlas	280
	A storm of cheering and stamping broke out from the Slytherin table.	221	Od stolu, kde seděli studenti ze zmijozelské koleje, zazněl bouřlivý jásot a dupání.	281
	A storm of cheering and stamping broke out from the Slytherin table.	221	Od stolu, kde seděli studenti ze zmijozelské koleje, zazněl bouřlivý jásot a dupání .	281
	It was the best evening of Harry's life, better than winning at Quidditch or Christmas or knocking out mountain trolls	222	Byl to ten nejlepší večer v Harryho životě - ještě lepší, než když vyhráli ve famfrpálu, než Vánoce a než tenkrát, kdy omráčil horského trolla...	283
	It was the best evening of Harry's life, better than winning at Quidditch or Christmas or knocking out mountain trolls	222	Byl to ten nejlepší večer v Harryho životě - ještě lepší, než když vyhráli ve famfrpálu, než Vánoce a než tenkrát, kdy omráčil horského trolla...	283